

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, доктор
економічних наук, професор
_____ Марина САВЧЕНКО
«_____» _____ 2022 р.

Механізми поглиблення інтеграційних процесів АТР

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

Комплексна кваліфікаційна (магістерська) робота

**Частина 1. Міжнародне співробітництво як основа поглиблення
інтеграційних процесів АТР**

Виконавець: Вікторія ГЕРАСИМЕНКО
Науковий керівник: Леонід КІСТЕРСЬКИЙ

Частина 2. Розвиток інтеграційних процесів в АТР

Виконавець: Маргарита ЧАЙКОВСЬКА
Науковий керівник: Юлія ІЩУК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ГЕРАСИМЕНКО ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, доктор
економічних наук, професор
_____ Марина САВЧЕНКО
«_____» _____ 2022 р.

Міжнародне співробітництво як основа поглиблення інтеграційних процесів АТР

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
Леонід КІСТЕРСЬКИЙ, доктор
економічних наук, професор
кафедри міжнародних економічних
відносин

_____ підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2022

АНОТАЦІЯ

Герасименко В.О. *Механізми поглиблення інтеграційних процесів АТР.* Міжнародне співробітництво як основа поглиблення інтеграційних процесів АТР. Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Освітня програма «Міжнародні економічні відносини». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2022.

У роботі розглянуто тенденції розвитку інтеграційних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, проаналізовано торгово-економічне та інвестиційне співробітництво в регіоні та розглянуто українсько-корейські відносини та визначено напрями активізації двостороннього співробітництва.

Основними науковими результатами магістерської роботи є кореляційно регресійний аналіз впливу на ВВП Південної Кореї витрат нею на охорону здоров'я, освіту, розробки та дослідження та прогноз ВВП Південної Кореї до 2026 року включно.

Ключові слова: міжнародна економічна інтеграція, Азіатсько-Тихоокеанський регіон, АСЕАН, АТЕС, українсько-корейське співробітництво, торговельно-економічне співробітництво.

80 с., 5 табл., 15 рис., 3 дод., бібліограф.: 49 найм.

Herasymenko V.O. *Complex qualification master's thesis Mechanisms for deepening of the integration processes of the Asia-Pacific region.* International cooperation as a basis for deepening the integration processes of the Asia-Pacific region. Specialty 292 International economic relations. Educational program «International economic relations». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2022.

The master`s thesis is devoted to the tendencies of development of integration processes in the Asia-Pacific region, it was analyzed trade, economic and investment cooperation in the region and there were studied Ukrainian-Korean relations and identifies directions for the activation of bilateral cooperation and a forecast of South Korea's GDP until 2026 inclusive.

Key words: international economic integration, Asia-Pacific region, ASEAN, APEC, Ukrainian-Korean cooperation, trade and economic cooperation.

80 p., 5 tabl., 15 fig., 3 applications, bibliography: 49 items.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ.....	9
1.1 Теоретичні та організаційні аспекти інтеграційних процесів	9
1.2 Етапи розвитку інтеграційних процесів та їх особливості	13
1.3 Роль та наслідки інтеграційних процесів у сучасному світі.....	20
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АТР	25
2.1 Передумови й чинники формування інтеграційних процесів у АТР.....	25
2.2 Аналіз найбільш розвинених інтеграційних об'єднань регіону – АСЕАН та АТЕС.....	30
2.3 Торгово-економічне та інвестиційне співробітництво країн АСЕА та АТЕС	38
РОЗДІЛ 3 РОЛЬ ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ В АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ	46
3.1 Повоєнна відбудова Південної Кореї	46
3.2 Південна Корея у системі регіональних відносин АТР	55
3.3 Перспективи та пріоритетні напрями співробітництва України з Південною Кореєю	65
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	82

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

АЗБР – Азіатський банк розвитку

АСЕАН - Асоціація держав Південно-Східної Азії

АТЕС - Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво

АТР - Азіатсько-Тихоокеанський регіон

ВВП – Валовий внутрішній продукт

ВРЕП - Всебічне регіональне економічне партнерство

ЕСКАТО – Економічна комісія ООН для країн Азії і Тихого океану

КПТО - Комісія для країн Південної частини Тихого океану

ОЕСР - Організація економічного співробітництва та розвитку

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ПІІ – Прямі іноземні інвестиції

ПСА - Північно-Східна Азія

РК – Республіка Корея

РТЕС - Рада з тихоокеанського економічного співробітництва

США – Сполучені Штати Америки

ЄС – Європейський Союз.

ВСТУП

Актуальність теми. Азіатсько-Тихоокеанський регіон на сьогоднішній день об'єднує держави, що володіють величезним економічним, політичним, технологічним, природним та людським потенціалом, і за останні десятиліття концентрує на собі увагу світової громадськості як зона найдинамічнішого економічного зростання. Вже зараз багато фахівців у галузі економіки роблять оптимістичні прогнози щодо перспективного розвитку регіону та віддають йому лідируючу роль на світовій арені.

Важливість Азіатсько-Тихоокеанського регіону з його динамічною економікою та багатим культурним розмаїттям швидко зростає і відіграватиме важливу роль у світі в ХХІ столітті. Ключовим фактором його успіху буде здатність та бажання країн регіону співпрацювати одна з одною в широкому спектрі діяльності.

Динамізм її народів і величезний економічний і технологічний потенціал справді передбачають майбутнє. У той же час це дуже різноманітний регіон, і хоча взаємозалежність зросла останніми роками, насамперед через ринкові сили, все ж таки є простір для подальшого прогресу. Темпи розвитку зараз можуть набирати швидкість, оскільки країни регіону виявляють зростаючий інтерес до більш формального співробітництва та приділяють цьому більший наголос.

АТР, поєднує в собі такі найпотужніші економіки світу, як економіка Китаю та Японії. Випереджаючи інші регіони світу за темпами економічного зростання, у тому числі і в наукомістких, технологічно передових галузях, АТР демонструє ефективну модель розвитку національних економік у рамках посиленої регіональної інтеграції, а також значні переваги від інтенсивної, багатосторонньої взаємодії держав регіону.

Міжнародне співробітництво в АТР стає важливим фактором економічного розвитку як самого регіону, так і всього світового господарства. Таким чином, виникають підстави розглянути роль інтеграційних процесів, що

відбуваються в регіоні та сприяють розвитку країн АТР у всіх напрямках.

При написанні роботи були використані праці таких відомих в Україні і за кордоном авторів, як Кістерський Л.Л., Мармазов В.Є., Піляєв І.С., Орехова Т.В., Матюшенко І.Ю., Резнічук М.С.

Метою дослідження є аналіз інтеграційних процесів, які відбуваються у межах Азіатсько-Тихоокеанського регіону, а саме визначення ролі провідних об'єднань АТЕС та АСЕАН, а також визначення ключових загроз та перспектив розвитку регіону.

Завдання, зумовлені метою дослідження, полягають у наступному:

- описати теоретичні та організаційні аспекти інтеграційних процесів;
- розглянути етапи розвитку інтеграційних процесів;
- проаналізувати наслідки вступу країн в інтеграційні процеси;
- розглянути передумови й чинники формування інтеграційних процесів у АТР;
- оцінити діяльність окремих об'єднань в АТР;
- дослідити торгово-економічне та інвестиційне співробітництво в регіоні;
- дослідити повоєнну відбудову Південної Кореї;
- розкрити роль Південної Кореї у системі регіональних відносин АТР;
- виявити перспективи та пріоритетні напрями співробітництва України з Південною Кореєю.

Предметом дослідження є теоретичні основи розвитку інтеграційних процесів та аналіз їх сучасного стану в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Об'єктом дослідження є процес розвитку інтеграційних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Методологія дослідження включає діалектичний метод наукового пізнання, історичний, узагальнений статистичний, порівняльний і логічний.

Теоретико-інформаційну базу дослідження становлять статті вітчизняних і зарубіжних економістів у фахових економічних виданнях, збірниках, монографіях, а також матеріали науково-практичних конференцій

та семінарів з дослідження інтеграційних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, статистичні дані ЮНКТАД.

Теоретичне та практичне значення мають результати аналізу основних форм економічної інтеграції, оцінка діяльності окремих об'єднань в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, методом моделювання проведено кореляційно-регресійний аналіз окремих факторів впливу на ВВП Південної Кореї, а також прогноз його розвитку.

Наукові результати дослідження полягають у наступному:

- удосконалено підходи до визначення особливостей інтеграційних процесів в АТР;
- отримав подальшого розвитку математичний інструментарій щодо визначення окремих факторів впливу на ВВП Південної Кореї;
- розроблено прогноз розвитку ВВП Південної Кореї до 2026 року.

Результати кваліфікаційної магістерської роботи апробовано в Праці XXII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці» (18 квітня 2022 р., м. Вінниця).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновку, списку використаних джерел із 49 найменувань, 3 додатки. Загальний обсяг роботи становить 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

1.1 Теоретичні та організаційні аспекти інтеграційних процесів

Численні політичні, економічні та соціальні зміни останніх десятиліть ХХ століття, початку ХХІ століття суттєво змінили картину світу та призвели до очевидної трансформації міжнародних відносин. Уважно слідкуючи за глобальними змінами, ми спостерігаємо стрімкі зміни геополітичного змісту. Якщо в минулому держави і народи були ізольовані, атомізовані, то сьогодні вони перебувають в умовах взаємних контактів, взаємозалежних відносин. З'являються нові інтеграційні групи, диверсифікація організаційних форм, еволюція від спрощених моделей до більш складних. У результаті інтеграційні процеси охопили практично всі регіони та держави, сприяючи таким чином формуванню нової міжнародної «матриці».

Історичний поштовх зробив Європейський Союз. Початком становлення вважається 18 квітня 1951 р., коли шість європейських країн (Франція, ФРН, Італія, Бельгія, Нідерланди та Люксембург) підписали Паризький договір.

Основна мета цього міжнародного органу полягала у створенні спільного простору для об'єднання всіх держав через митний союз і вільний рух товарів у державах-членах, скасування податків та інших бар'єрів для торгівлі, вільний рух капіталу, послуг і людей, створення єдиної валютної політики та допомога державам, що розвиваються. Стає очевидним той факт, що інтеграційні тенденції не обмежуються лише Західною Європою, але й активно розвиваються на інших континентах [18].

Міжнародна економічна інтеграція являє собою процес об'єднання економік сусідніх країн в єдиний господарський комплекс на основі стійких економічних зв'язків, процес зближення, взаємо-приспосовування національних господарських систем, в основі яких лежить економічний інтерес господарюючих суб'єктів і міжнародний поділ праці.

Аналізуючи етимологічно, термін «інтеграція» походить від латинського

«*integro*» - інтеграція» та «*integraio*», що також означає «ставити» [17]. Загальне визначення інтеграції формулюється наступним чином: інтеграція - це зближення, злиття, об'єднання частин, що утворюють єдине ціле, але при збереженні їх ідентичності. Тобто країни зближуються, утворюють єдиний торговий, економічний, валютний і політичний союз, але при цьому зберігається їх національна ідентичність.

Інтеграція також вимагає політики, інституцій та безпеки. Окрім формування економічного та валютного союзу, країни світу намагаються розробити спільну зовнішню політику безпеки, політику справедливості та прав людини європейського аспекту, а також сформувати європейську ідентичність безпеки та оборони, реалізації національних інтересів держав в рамках спільних інтересів.

Таким чином, під політичною інтеграцією деякі дослідники розуміють стан згуртованості, який існує в політичній спільноті, процес, за допомогою якого дві або більше політичних одиниць збільшують свої контакти співпраці. Крім того, інтеграція вимагає високого рівня або посилення транзакцій між одиницями, а також зростаючого сприйняття деяких інтересів і спільних цінностей.

У географічній перспективі інтеграція проявляється в таких масштабах:

- міжнародна (створення кількох економічних макрорегіонів на основі адміністративних одиниць другого рівня);
- регіональна (європейський інтеграційний процес). Це може бути в континентальному масштабі (НАФТА, у США, Канаді та Мексиці) або субконтинентальному (ЄС, МЕРКОСУР у Латинській Америці) [19];
- глобальна (тенденція, яка набуватиме дедалі більшого значення в момент зміцнення основної економіко-торговельної міжнародної складової).

Внутрішньо-національна, регіональна та глобальна інтеграція може бути як взаємо-доповнюваною, так і антагоністичною. Так, США, які традиційно вважаються послідовниками багатосторонніх підходів до міжнародної торгівлі, неодноразово звинувачували Євросоюз у надмірно

дискримінаційному характері. Ексклюзивний регіональний підхід, який пропагував і періодично відчував ЄС, регулярно навіть породжував торговельні конфлікти з США.

Розвиток інтеграційних процесів обумовлено прагненням країн-учасниць підвищити ефективність функціонування своїх економік. Але воно реалізується не раптово, а завдяки наявності певних передумов.

По-перше, культурно-етнічна близькість країн. По-друге, загальне історичне коріння народів країн, що зближуються, територіальна близькість інтегрованих держав, наявність у багатьох випадках загального кордону. Більшість інтеграційних об'єднань світу починалися з кількох сусідніх країн, розташованих у безпосередній географічній близькості та мають транспортні комунікації. Потім до початкової групи країн підключалися інші сусідні держави. По-третє, прагнення об'єднання, існування первинних економічних зв'язків, які згодом забезпечують поступове зрощування національних економік.

Якщо ж виділити основну причину, яка спонукала деякі країни об'єднувати свої зусилля, то слід сказати, що економічна інтеграція розглядалася ними як засіб подолання суперечності між необхідністю ефективного розвитку економіки кожної країни, що брала участь у міжнародному поділі праці, та обмеженими можливостями, які мали окремі країни регіону для реалізації цієї невідкладної економічної задачі.

Також курс на інтеграцію був породжений низкою актуальних економічних проблем, які не могли бути вирішені країнами ні поодинці, ні на основі старої системи міжнародного поділу праці.

Серед інших причин міжнародної економічної інтеграції слід зазначити однаковість або схожість рівнів економічного розвитку країн, що інтегруються. Як правило, міжнародна економічна інтеграція виникає або між промислово розвиненими країнами, або між державами, що розвиваються. Більше того, інтеграційні процеси йдуть помітно активніше між державами, які перебувають на близькому рівні економічного розвитку. Спроби інтеграційних об'єднань між промислово розвиненими країнами, що розвиваються, хоча і мають місце, але

знаходяться на ранньому етапі становлення, який поки не дозволяє зробити однозначний висновок про рівень їх ефективності. В цьому випадку через несумісність економічних параметрів держави зазвичай починають з різноманітних угод про асоціацію, спеціальне партнерство, торгові преференції і т.д.

Причиною виникнення нових інтеграційних блоків є демонстраційний ефект. Справа в тому, що в країнах, що беруть участь у міжнародній економічній інтеграції, зазвичай відбувається збільшення темпів економічного зростання, зниження інфляції, зростання зайнятості та інші позитивні економічні зрушення, що має певний стимулюючий вплив на інші країни. Наприклад, демонстраційний ефект виявився найяскравіше у бажанні деяких східноєвропейських держав якнайшвидше стати членами Європейського Союзу, навіть не маючи для цього потрібних економічних передумов [20].

Країни, що інтегруються, розраховують підвищити ефективність функціонування національних економік за рахунок низки факторів, що виникають у ході розвитку регіонального міжнародного усупільнення виробництва.

По-перше, розширюється економічний простір, у якого діють господарюючі суб'єкти. Між підприємствами країн, що інтегрують, посилюється конкурентна боротьба, яка стимулює їх до активних пошуків більш досконалих технічних засобів і нових технологій, що призводять до підвищення ефективності виробництва. Це стосується всіх країн-учасниць інтеграції, але особливо країн із менш високим рівнем розвитку. Більш розвинені країни, підключаючи своїх сусідів до інтеграції, сприяють їхньому швидкому економічному зростанню і тим самим створенню там більш ємних ринків.

По-друге, регіональні економічні об'єднання країн дозволяють створити більш стабільну та передбачувану ситуацію для розвитку взаємної торгівлі.

По-третє, інтеграційні блоки не лише покращують взаємну торгівлю їх учасників, а й зміцнюють їхню узгоджену позицію в рамках торгових переговорів у Світовій організації торгівлі. Виступи від імені блоку є більш

вагомими і дають кращі результати в галузі міжнародної торгової політики.

По-четверте, інтеграційні об'єднання, що виникають у сучасній світовій економіці, надають можливість країнам, що входять до них, використовувати переваги економіки масштабу. Ці переваги дозволяють розширити масштаби ринку збуту, підтримати місцевих виробників, скоротити міжкраїнні торгові витрати та витягти інші торгові пільги з урахуванням теорії масштабу.

По-п'яте, не можна не згадати і про те, що регіональні інтеграційні об'єднання формують для їх учасників сприятливе зовнішньополітичне середовище. Справді, одним із найважливіших завдань існуючих нині інтеграційних блоків є посилення співпраці їхніх членів не лише в економічній, а й у політичній, військовій, культурній та інших неекономічних сферах. Для країн-сусідів наявність добрих відносин, підкріплених економічними зобов'язаннями, стала найважливішим політичним пріоритетом.

Очікувані результати інтеграції:

- взаємопроникнення та переплетення національних виробничих процесів;
- широкий розвиток міжнародної спеціалізації та кооперації у виробництві, науці та техніці на основі найбільш прогресивних та глибоких форм;
- глибокі структурні зміни економіки країн-учасниць;
- необхідність у цілеспрямованому регулюванні інтеграційного процесу, розроблення скоординованої економічної стратегії та політики;
- регіональність просторових масштабів інтеграції, тому що необхідні умови складаються між країнами, де встановилися тісні господарські зв'язки [21].

1.2 Етапи розвитку інтеграційних процесів та їх особливості

Міжнародна економічна інтеграція може бути стихійною. Життєвий досвід переконливо показав, що для реального усупільнення виробництва між

будь-якими країнами необхідно свідомо реалізувати процес розвитку міжнародного регіонального поділу праці та міжнародної виробничої кооперації, керуючись певними економічними орієнтирами. Тому найважливіша основна особливість інтеграційного етапу розвитку економічної співпраці зацікавлених країн у тому, що вона обов'язково передбачає політичне рішення сторін про переведення взаємного поділу праці на новий рівень і розвитку міжнародної виробничої кооперації.

У проблемі економічної інтеграції інтерес представляє питання про ставлення країн, що об'єднуються, до третіх країн. Будь-яка міжнародна економічна інтеграція задумується саме як регіональне усупільнення виробництва. Проте дуже часто в економічній літературі стверджується, що ця інтеграція не ізолюється від третіх країн. Звичайно, повної ізоляції країн, що інтегруються, не існує. Але все ж таки звичайні економічні зв'язки не можна ототожнювати з інтеграцією, тому що у будь-якої інтеграції є певна економічна грань, що відгороджує її учасників від третіх країн.

Переходу до інтеграційного етапу світогосподарських зв'язків передують ряд стадій міжнародної економічної інтеграції, зумовлених кількісними та якісними показниками їх розвитку. У сучасній теорії міжнародної економічної інтеграції розрізняють 5 ступенів чи послідовних етапів розвитку інтеграційних процесів:

- зона вільної торгівлі;
- митний союз;
- спільний ринок;
- економічний союз;
- політичний союз (рис.1.1)

У всіх цих ступенях інтеграції є загальна характерна риса - між країнами, які вступили у той чи інший вид інтеграції, усуваються певні економічні бар'єри. В результаті в межах інтеграційного об'єднання складається єдиний ринковий простір, де розгортається вільна конкуренція та де під дією ринкових регуляторів (цін, відсотків тощо) виникає більш ефективна територіальна та

галузева структура виробництва. Завдяки цьому всі країни виграють, тому що підвищується продуктивність праці та економляться витрати на митний контроль. У той самий час кожен ви інтеграції має специфічні риси.

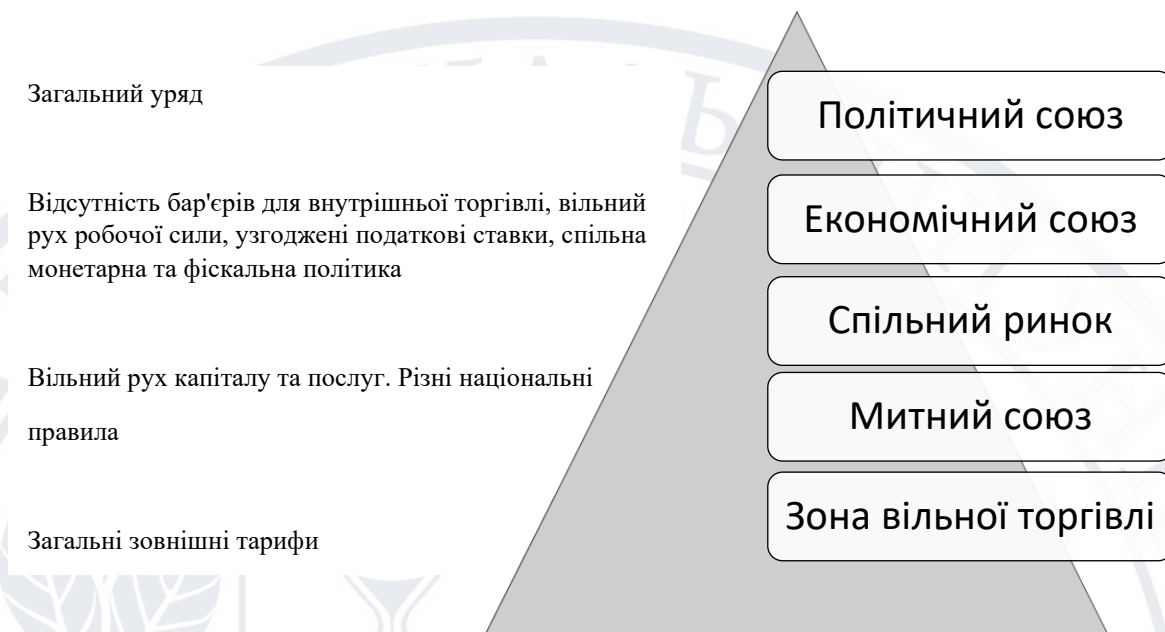

Рисунок 1.1 – Форми економічної інтеграції та їх особливості

Джерело: складено автором на основі [11].

Зона митної торгівлі - це угода між двома або більше країнами про зменшення бар'єрів для імпорту та експорту між ними. Згідно з політикою вільної торгівлі, товари та послуги можна купувати та продавати через міжнародні кордони з мінімальними державними тарифами, квотами, субсидіями або заборонами, які перешкоджають їхньому обміну, або без них.

Серед переваг подібних угод є:

- Економія від масштабу. Зона митної торгівлі дозволяє розширення, пов'язане зі збільшенням виробництва. Збільшенням випуску, однак, призводить до зниження собівартості продукції на одиницю, що називається економією на масштабі.
- Посилення конкуренції. Дозволяє підприємствам конкурувати в глобальному масштабі, що сприяє вдосконаленню продукції та зниженню ціни для покупців.
- Спеціалізація. Дозволяє країнам обмінюватись продукцією та

спеціалізуватися на виробництві вузького асортименту товарів чи послуг для підвищення їх ефективності.

- Скорочення монополій. Вільна торгівля значною мірою сприяє руйнуванню внутрішніх монополій. Це посилює міжнародну торгівлю, яка створює ринок, де існує багато виробників, які конкурують між собою.

Хоч більшістю і вважається, що вільна торгівля є чистою вигодою для суспільства, вона може мати як позитивний вплив, так і негативний вплив за деяких умов. Так, наприклад, серед можливих мінусів вільної торгівлі називають:

- Загроза внутрішній промисловості. Коли продукти імпортуються вільно, вони швидше за все, домінуватимуть на внутрішніх ринках інших країн. Це негативно відображається на малому бізнесі, особливо в країнах, що розвиваються.

- Поява ринкових домінантів. Здобуваючи все більшу частку на ринку, деякі світові трейдери домінують. Роблячи це, вони не дозволяють іншим заходити на ринок і розвиватись на ньому. Це особливо загрожує країнам, що розвиваються.

- Висока залежність. Багато країн не виробляють власну продукцію, а просто покладаються на імпорт іноземних товарів і послуг. Така ситуація становить загрозу для цих країн, оскільки в разі будь-яких конфліктів чи війни вони можуть бути позбавлені необхідної продукції [22].

Митні союзи - це домовленості між країнами, у яких сторони роблять дві речі: погоджуються дозволити вільну торгівлю товарами в межах митного союзу та погоджуються на спільний зовнішній тариф щодо імпорту з решти країн. світ. Митні союзи та угоди про преференційну торгівлю загалом набувають все більшого значення в останні роки. Такі союзи були визначені Генеральною угодою з тарифів і торгівлі (ГАТТ).

Створення митних союзів є вигідним для економік у довгостроковій перспективі. Це допомагає невеликим економікам охопити галузі, які, можливо, були недоступні лише для внутрішньої торгівлі. Вони можуть досягти великої

зовнішньої економії на масштабах у межах союзу за рахунок транспорту та інфраструктури [23].

Зіткнувшись з конкуренцією з боку інших економік, внутрішні ринки будуть більш схильні до підвищення ефективності. Митні союзи сприяють зростанню та об'єднують економіки за допомогою ліберальної торгової політики.

Спільний ринок. Послуги та капітал вільно переміщуються в межах країн-членів, розширюючи ефект масштабу та порівняльні переваги. Однак кожен національний ринок має власні правила, такі як стандарти продукції, заробітна плата та пільги.

Щоб вважатися спільним ринком, повинні бути виконані такі умови:

1. Скасовуються тарифи, квоти та всі бар'єри щодо імпорту та експорту товарів і послуг між членами спільного ринку.
2. Загальні торговельні обмеження, такі як мита для країн, що не входять до групи, приймаються всіма членами.
3. Фактори виробництва, такі як праця та капітал, можуть вільно переміщатися між країнами-членами без обмежень [24].

Якщо одна з умов не виконується, ринок, що утворюється, не є спільним ринком. Наприклад, якщо виробничі фактори, такі як праця та капітал, не можуть вільно без обмежень переміщатися між країнами-членами, тоді домовленість замість цього буде визначена як митний союз.

Економічний союз (єдиний ринок). Усі тарифи скасовуються для торгівлі між країнами-членами, створюючи єдиний ринок. Існує також вільне переміщення робочої сили, що дозволяє працівникам однієї країни-члена переїжджати та працювати в іншій країні-члені. Монетарна та фіскальна політики між ними гармонізовані, що передбачає певний рівень політичної інтеграції. Наступний крок стосується валютного союзу, де використовується спільна валюта, наприклад Європейського Союзу (євро).

Цілі створення економічного союзу зазвичай включають в себе:

1. Підвищення ефективності. Виробничі витрати зменшуються в міру

вільного потоку товарів, послуг і факторів виробництва. Це збільшує норму прибутку країн-членів, що призводить до більшої спеціалізації та кращого використання ресурсів, оскільки кожна країна виробляє ті товари, в яких вона має порівняльну перевагу, і торгує всіма іншими товарами, щоб виробляти більше загалом.

2. Задоволеність споживачів. Коли відбувається вільний потік товарів і послуг, а митні збори скасовуються, ціна імпортованих товарів і послуг знижується. Споживання збільшується, оскільки споживачі можуть дозволити собі більшу кількість за даним рівнем доходу.

3. Вищий рівень життя. Завдяки вільному переміщенню факторів виробництва люди мають більше можливостей для працевлаштування, що веде до вищих доходів і кращого використання навичок. З вищим наявним доходом, люди можуть дозволити собі кращий спосіб життя.

4. Підвищення конкурентоспроможності. Коли група країн об'єднується для створення економічного союзу, вони додають одна одній сили завдяки зменшенню собівартості продукції. Це робить їх більш конкурентоспроможними у світовій економіці та дає більший прибуток.

5. Посилення дипломатії. Завдяки лояльності між країнами вони зміцнюються у світовій дипломатії, оскільки їхня взаємозалежність від союзу зростає [25].

Політичний союз - об'єднання країн на основі укладення спільного договору з метою проведення спільної політики у всіх сферах суспільного життя.

Цілі і значення міжнародної економічної інтеграції: досягнення найбільш високої ефективності виробництва, можливість регулювання соціально-економічних процесів на регіональному рівні, насичення ринку товарами, забезпечення економічної і політичної консолідації та міжнародної воєнної безпеки [26].

В основі інтеграційних процесів лежить посилення взаємозалежності між економічними системами та ринками країн і розширення взаємозалежності між економіками різних країн. Він передбачає створення наднаціональних інститутів

для управління регіональними інтеграційними процесами шляхом цілеспрямованого регулювання країнами своїх економічних зв'язків.

Регіональні інтеграційні процеси стали найбільш впливовим чинником розвитку світогосподарської динаміки та об'єктивним процесом встановлення стійких економічних

зв'язків і поділу праці національних господарств, як близьких за рівнем економічного розвитку, так і тих, що мають суттєві відмінності у своєму розвитку.

Отже, міжнародна економічна інтеграція має декілька рівнів свого прояву, а інтеграційний процес проходить у своєму розвитку ряд основних етапів.

Таблиця 1.1 – Головні відмінності етапів міжнародної інтеграції

Етапи	Відсутність внутрішніх торгових бар'єрів	Загальний зовнішній тариф	Мобільність факторів і активів	Загальна валюта	Спільна економічна політика
Зона вільної торгівлі	×				
Митний союз	×	×			
Спільний ринок	×	×	×		
Політичний союз	×	×	×	×	
Економічний союз	×	×	×	×	×

Джерело: складено автором на основі [10].

У наведеній вище таблиці подано підсумок економічної інтеграції. Угода про вільну торгівлю є першим етапом інтеграції, за яким слідує митний союз. Європейський Союз (ЄС) поглибив інтеграцію зі створенням єдиного європейського ринку. На сьогодні з 27 країн-членів ЄС 19 увійшли до 4-го етапу інтеграції, а саме до єдиної європейської валюти. Подолати шлях до повного економічного союзу, включаючи фіскальний союз, виявилось набагато важчим. Багато країн хочуть зберегти автономію щодо власних податкових систем.

1.3 Роль та наслідки інтеграційних процесів у сучасному світі

Якість соціального життя залежить від широкого спектру екологічних, культурних, економічних і політичних факторів, вимірювання яких є фундаментальною проблемою для розуміння їх ролі та розробки відповідної політики. Завдання стає ще більш складним через процес міжнародної інтеграції, який підвищує ступінь взаємозалежності між людськими суспільствами в усьому світі. Термін «глобалізація» найчастіше використовується для опису цього процесу, навіть якщо обсяг міжнародної інтеграції не обов'язково глобальний.

Економічна інтеграція включає в себе співпрацю між країнами, яка зазвичай зменшує або усуває торговельні бар'єри і координацію монетарної та фіскальної політики (рис.1.2). Економічна інтеграція має на меті скоротити витрати як для споживачів, так і для виробників і збільшити торгівлю між країнами, що беруть участь у угоді. Економічну інтеграцію іноді називають регіональною інтеграцією [27], оскільки вона часто відбувається між сусідніми державами.

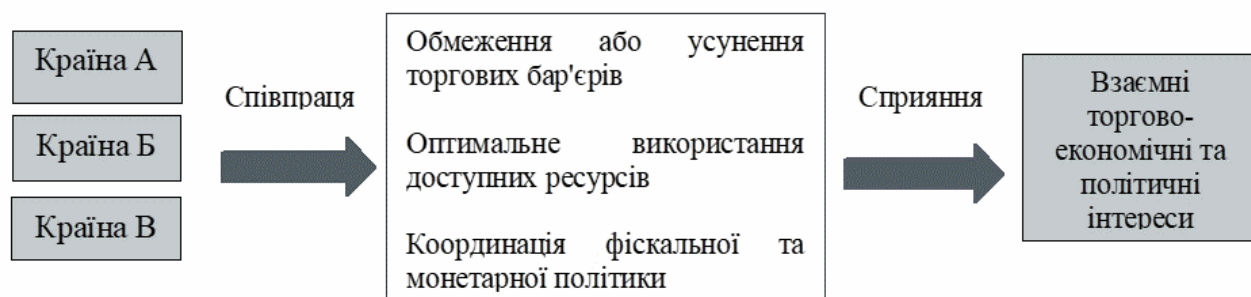

Рисунок 1.2 – Механізм роботи міжнародної економічної інтеграції

Джерело: складено автором на основі [9].

Міждержавна економічна інтеграція у світі є важливою діючою силою світового економічного зростання.

Правовою причиною міжнародної економічної інтеграції закономірно вважаються: по-перше, політична воля лідерів таких країн; по-друге, договірно-правові зв'язки країн із приблизно однаковим рівнем економічного розвитку; по-третє, спільність культурних зв'язків країн, що історично склалися, що мають

спільні територіальні кордони; по-четверте, схожість економічних проблем, що входять до інтеграційних об'єднань, – темпи економічного зростання, рівень інфляції, зайнятість населення.

Створення інтеграційних об'єднань орієнтоване на досягнення наступних цілей: інтернаціоналізація світової економіки; зростання світового товарообігу; прискорення ринкових реформ; розширення обсягів виробництва та постачання товарів, підкріплених взаємними економічними зобов'язаннями країн, що інтегруються; розвиток регіонального ринку та підтримка національного товаровиробника; залучення іноземних інвестицій; активізація міжнародної міграції робочої сили; зміцнення взаєморозуміння та співпраці у політичній, соціальній, культурній, духовній та інших сферах суспільного життя.

Ставлення до міждержавних інтеграційних процесів у суспільстві неоднозначне. Фахівці стверджують, що вони ведуть до економічного зростання, наукового прогресу, зростання добробуту, але поряд з ними все більшу увагу в усьому світі до себе привертають зворотні заяви незадоволених урядами більшості розвинених країн, що проводиться політикою, щодо розвитку інтеграційних процесів та об'єднання національних економік [28]. Незважаючи на це, можна з упевненістю стверджувати, що інтеграційні процеси, що відбуваються у світовій економіці, продовжуватимуть розвиватися і зупинити їх неможливо. У зв'язку з цим, потрібно докладніше зупинитися на питаннях економічної інтеграції та, насамперед, на проблемах інтеграційної взаємодії між країнами з різним рівнем розвитку. Оскільки саме в результат такого типу інтеграції проявляється найбільше негативних наслідків, що ведуть не до економічного зростання, а, навпаки, до застою та уповільнення розвитку країн, що розвиваються.

Аналіз міжнародного економічного співробітництва, на жаль, показує відставання, що постійно збільшується, у розвитку країн, що розвиваються, від країн з розвинутою економікою.

Вільний розвиток інтеграційних процесів між країнами з різним потенціалом призводить до таких негативних наслідків:

- Посилення залежності регіональної економіки від економічної та політичної ситуації більш розвинених країн;
- Переважному розвитку сировинної та добувної промисловості та деградації високотехнологічних галузей;
- Дестабілізації фінансової сфери та економічної нестабільності розвитку регіону;
- Ліквідації неконкурентоспроможних виробництв;
- Руйнування сформованих господарських зв'язків;
- Нерівномірного розподілу вигоди інтеграційних відносин на користь більш розвинених країн [29].

Дійсно, в умовах неконтрольованого розвитку економічних інтеграційних процесів, що розвиваються часто стикаються з наведеними наслідками для своєї економіки. Міжнародна торгівля, на жаль, не завжди однаково взаємовигідна для всіх її учасників.

Перевагами інтеграційних процесів можна назвати:

- Сприяння поглибленню спеціалізації та міжнародного поділу праці. Завдяки більш ефективному розподілу коштів та ресурсів підвищуються середній рівень життя та розширення життєвих перспектив населення (при більш низьких йому витратах);
- Економію на масштабах виробництва, що потенційно може призвести до скорочення витрат і зниження цін, а отже, до сталого економічного зростання;
- Надприбутки від вільної торгівлі на взаємовигідних умовах, що задовольняють усі сторони;
- Посилення конкуренції, що стимулює подальший розвиток нових технологій та їх поширення, що призводить до того, що темпи зростання прямих інвестицій набагато перевищують темпи зростання світової торгівлі;
- Економічні вигоди, які за відносно менших витрат отримуються від використання та впровадження нових рішень передового науково-технічного, технологічного та кваліфікаційного рівня провідних у відповідних областях зарубіжних країн в інших країнах;

- Підвищення продуктивності праці внаслідок поширення передових технологій та раціоналізації виробництва;
- Збільшення обсягів фінансових ресурсів, оскільки для інвесторів збільшується кількість ринків [30].

В результаті міжнародної економічної інтеграції з'являються нові форми господарювання, що дозволяють перетворити реальних та потенційних конкурентів у партнерів, з якими можна погоджувати заходи щодо реалізації економічних та соціальних програм, у повному обсязі вирішувати завдання, які неможливо виконати без об'єднання та інтеграції зусиль та ресурсів кількох країн.

Висновки до розділу 1

Значення економічної інтеграції описує співпрацю двох або більше економік для зниження або усунення торговельних бар'єрів і створення спільного ринку та можливостей для бізнесу одна для одної.

Це заохочує координацію фіскальної та монетарної політики, що веде до зниження витрат виробництва та продажу, покращення руху капіталу, робочої сили, продуктів, збільшення промислового виробництва та збільшення зайнятості.

Економічні показники, такі як взаємопов'язана світова торгівля, інвестиції, мобільність робочої сили, членство в профспілках і скоординована економічна політика, можуть допомогти виміряти це.

Фундаментальні рівні економічної інтеграції включають економічні, політичні та митні союзи, зони вільної торгівлі та спільні ринки.

Переваги економічної інтеграції поділяються на три категорії: створення торгівлі, можливості працевлаштування, консенсус і співпраця.

Якщо говорити точніше, економічна інтеграція, як правило, призводить до зниження вартості торгівлі, покращення доступності товарів і послуг і їхнього ширшого вибору, а також підвищення ефективності, що призводить до

підвищення купівельної спроможності.

Економічна інтеграція може зменшити витрати на торгівлю, покращити доступність товарів і послуг і збільшити купівельну спроможність споживачів у країнах-членах.

Можливості працевлаштування, як правило, покращуються, оскільки лібералізація торгівлі веде до розширення ринку, обміну технологіями та транскордонних інвестицій.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АТР

2.1 Передумови й чинники формування інтеграційних процесів у АТР

Різноманітність Азіатсько-Тихоокеанського регіону, відмінності у політичних і економічних системах держав, які входять до нього, визначають конкретне формування регіональних структур. З середини ХХ століття у АТР відносини між провідними державами розвиваються на основі двосторонніх суперечностей (КНДР - Республіка Корея, КНР - Тайвань), і в умовах біполярної системи міжнародних відносин ці відносини отримали додаткову поляризацію. Необхідно відзначити, що основною характеристикою процесу інституціоналізації інтеграції структур в країнах АТР є те, що в більшості випадків їх створення залежить від необхідності спільного вирішення економічних проблем, досягнення економічної інтеграції в регіоні або субрегіоні.

Після Другої світової війни Азіатсько-Тихоокеанський регіон залишався регіоном мінімального економічного та політичного співробітництва. Зберігаються серйозні перешкоди для регіонального співробітництва.

- багато країн перебували у колоніальній залежності, зокрема країни Південно-Східної Азії, основною ідеєю для них був антиколоніальний рух, а після отримання незалежності – прагнення до політики нейтралітету;
- низький рівень розвитку, політична нестабільність молодих незалежних держав Азії, однотипні економічні структури та залежність від світових держав розділяло країни для налагодження взаємного економічного співробітництва;
- вплив холодної війни, регіон був поділений на сфери впливу між двома наддержавами США і СРСР, військово-політична напруженість в окремих субрегіонах (Корея, В'єтнам), політичне протистояння (КНР – Тайвань);
- різні моделі національного розвитку, ідеологічні розбіжності [31];
- історичні та соціокультурні відмінності, відсутність єдиних цінностей,

територіальні суперечки, психологічний бар'єр, зокрема через історичне минуле.

Проголошена незалежність не гарантувала повну самостійність молодим державам. Низький рівень економічного розвитку більшості колишніх колоній, призвів до їх співпраці з розвиненими державами, у тому числі і з колишніми метрополіями, що сприяло трансформації колоніалізму у неокolonіалізм. Такі елементи неокolonіальної політики як кредити та позики, надання різних видів допомоги, контроль за цінами на сировину, продукцію на світових ринках [32], створення філій найбільших західних компаній і змішаних підприємств у колишніх колоніях дозволили економічно розвиненим країнам зміцнитись на внутрішніх ринках колишніх колоній, використовувати дешеву робочу силу місцевого населення, впливати на внутрішню та зовнішню політику цих країн. Молоді незалежні держави зробили певні кроки, спрямовані на зміцнення економічної самостійності. Спроби цих держав прийти спільних дій проти неокolonіалізму сприяли виникненню міждержавних економічних організацій у регіоні.

У післявоєнний період, відбувається процес економічної інтернаціоналізації, який є об'єктивним процесом глобальної економічної взаємодії, особливо в сфері торгівлі та інвестицій. В цей же час з'являються перші субрегіональні та регіональні організації.

У 1947 р. була створена Економічна комісія Організації Об'єднаних Націй (ООН) для країн Азії та Далекого Сходу (ЕКАДВ), пізніше (1974 р.) перейменована в Економічну комісію ООН для країн Азії і Тихого океану (ЕСКАТО) [33]. ЕСКАТО є найбільш інклюзивною міжурядовою платформою в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Комісія заохочує співпрацю між своїми 53 державами-членами та 9 асоційованими членами в пошуках рішень для проблем сталого розвитку.

ЕСКАТО працює над подоланням деяких із найбільших проблем регіону, надаючи орієнтовані на результат проекти, технічну допомогу та розбудову потенціалу для держав-членів у таких сферах: макроекономічна політика, подолання бідності та фінансування розвитку, торгівля, інвестиції та інновації,

транспорт, навколишнє середовище та розвиток, інформаційно-комунікаційні технології та зменшення ризику стихійних лих, соціальний розвиток, статистика, субрегіональна діяльність для розвитку та енергетика.

Також в 1947 році була створена Комісія для країн Південної частини Тихого океану (КПТО), коли шість розвинених країн, які сильно зацікавлені в Тихому океані, підписали Канберрську угоду. Членами організації є 26 країн і територій, включаючи Австралію, Нову Зеландію, 22 острівних держави і території південної частини Тихого океану, а також США та Францію. КПТО за мету має покращення соціально-економічних умов народів територій, обмін технологій, розробка, а також реалізація концепцій регіонального розвитку. Усі держави-члени отримують допомогу від КПТО [34].

За ініціативою ЕСКАТО з 1966 р. діє Азіатський банк розвитку (АзБР), який був задуманий як фінансова установа, яка мала б азіатський характер і сприяла економічному зростанню та співпраці в одному з найбільш бідніших регіонів світу. Його місія полягає в тому, щоб допомогти країнам-членам, що розвиваються, зменшити рівень бідності та покращити якість життя своїх людей [35].

АзБР у партнерстві з урядами країн-членів, незалежними фахівцями та іншими фінансовими установами зосереджується на реалізації проєктів у країнах-членах, що розвиваються, які мають вплив на економіку та розвиток. Як багатостороння фінансова установа розвитку, АзБР надає позики, технічну допомогу та гранти. Його діяльність спрямована на підтримку трьох взаємодоповнюючих програм: інклюзивного економічного зростання, екологічно стійкого зростання та регіональної інтеграції.

Економічна рада країн басейну Тихого океану (ТЕС) була створена у 1967 р. (неурядова організація у складі керівників понад 1000 компаній з 17 країн) і Тихоокеанська конференція з торгівлі та розвитку (Pacific Trade and Development Conference, PFTAD) у 1968 р. Головною метою яких було концептуальна розробка основ регіонального економічного співробітництва у рамках проведення конференцій і складання аналітичних оглядів. Діяльність даних

організацій сприяли розширенню контактів та обміну думками між економістами та представниками ділових кіл [36], а також зростанню числа країн-учасниць, зацікавлених у поглибленні економічної співпраці.

Згодом, у 1980 р. створюється ще одна регіональна організація - Рада з тихоокеанського економічного співробітництва (РТЕС). Це унікальне тристороннє партнерство урядовців, бізнес-лідерів і науковців, які беруть участь у своїй особистій якості для обговорення співпраці та координації політики в сферах, які сприятимуть економічному зростанню та розвитку в країні. Тихоокеанський регіон [37].

РТЕС є одним із трьох офіційних спостерігачів Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС). РТЕС робить конструктивний внесок у процес АТЕС, проводячи різні дослідження та проекти для АТЕС.

Таким чином, в даний період інституціоналізація економічного співробітництва в регіоні була досягнута через створення неурядових регіональних економічних організацій.

В цей час, 8 серпня 1967 р. міністри закордонних справ з п'яти країн - Індонезії, Малайзії, Філіппін, Сінгапуру і Таїланду у Бангкоку підписали Декларацію Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН), більш відому як Бангкокська декларація. Створення АСЕАН фактично заклало основу для розвитку субрегіональної інтеграції в АРП і породив першу успішну форму співробітництва між країнами Південно-Східної Азії.

Війна у В'єтнамі, активізація лінії Китаю на поширення «культурної революції» у Південно-Східну Азію, антикомуністичний переворот Сухарто в Індонезії у 1965 р. та зацікавленість США в об'єднанні антикомуністичних сил у Північно-Східної Азії (ПСА) стали основними факторами, що сприяли утворенню АСЕАН. До того ж, у регіоні ПСА загострилися у 70-х роках ХХ ст. територіальні суперечки, в які були залучені Малайзія, Філіппіни, Індонезія, Сінгапур. Постала необхідність подолання внутрішньо регіональних протиріч та об'єднання, з метою колективного визначення моделей подальшого розвитку регіону, забезпечення безпеки, ефективного економічного та політичного

співробітництва і не втягування регіону у холодну війну. Отже, формування АСЕАН було викликано необхідністю військово-політичної стабілізації ПСА [38], задля регіональної безпеки, а не стало проявом економічної логіки (на відміну від ЄС, де економічна інтеграція стимулювала політичну співпрацю).

У Декларації АСЕАН зазначено [39], що цілями та завданнями Асоціації є: прискорення економічного зростання, соціального прогресу та культурного розвитку в регіоні шляхом спільних зусиль у дусі рівності та партнерства з метою зміцнення основи для процвітання та мирне співтовариство націй Південно-Східної Азії, і сприяти регіональному миру та стабільності через дотримання поваги до справедливості та верховенства права у відносинах між країнами регіону та дотримання принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй.

Значно збільшився обсяг внутрішньо-регіональної торгівлі в 70-80-х роках ХХ століття, що призвело до зміцнення економічних зв'язків між країнами АТР. Починають з'являтися Нові форми співпраці на багатосторонній основі, АСЕАН продовжує розвиватися і нові центри інтеграційних процесів формуються в різних субрегіонах АТР. Є зміна в організаційних структурах економічного співробітництва в АТР від консультативних рамок до спроби створити загальне регіональне групування, а також інтенсифікації інтеграції на субрегіональному рівні.

З 70-х років ХХ століття країни Північно-Східної і Південно-Східної Азії шукали шляхи для посилення співпраці між цими субрегіонами. Стараннями певних держав і міждержавних асоціацій, особливо Японії та АСЕАН, сприяло росту інтересу тихоокеанських держав до таких проектів, і зміцнення їх економічної сили дозволило реалізувати проекти регіонального співробітництва конкретними засобами [40].

У другій половині 80-х років ХХ ст. розпочалася практична реалізація планів створення регіональних міждержавних інститутів. Центральним у процесах інституалізації співробітництва в АТР, стало створення у 1989 р. першої в АТР регіональної міжурядової економічної організації – Форум «Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво», АТЕС. Азіатсько-

Тихоокеанське економічне співробітництво у кількості 21 країни прагне створити кращий добробут для населення регіону шляхом сприяння збалансованому, інклюзивному, стійкому, інноваційному та безпечному зростанню та шляхом прискорення регіональної економічної інтеграції. АТЕС вивів економічну інтеграцію у регіоні на новий рівень, зі створенням цієї організації можна говорити про новий етап регіоналізму, що будується на принципах недискримінації та добровільної згоди всіх учасників (консенсусу). Для того щоб оцінити, наскільки створення того або іншого інтеграційного угруповання сприяє посиленню взаємозв'язку та взаємодоповнюваності наведено їх коротку характеристику у додатку А.

Таким чином, протягом довгого періоду в АТР економічна співпраця розвивалася в регіональних форматах, а економічна інтеграція в субрегіональних рамках; домінуючою тенденцією була саме субрегіональна інтеграція. У 80-х та 90-х. ХХ століття також були прийняті ряд пропозицій для початку активної розбудови структур регіонального співробітництва. Діяльність АСЕАН і АТЕС заклала основу для створення регіональної інтегрованої асоціації для участі країн Східної та Південно-Східної Азії. Пом'якшення економічної та політичної диференціації, інтенсифікація економічного співробітництва, поглиблення господарської інтернаціоналізації між країнами АТР дозволили вийти на новий рівень співпраці – розпочинається формування зон вільної торгівлі у рамках АСЕАН, АТЕС, зростає число субрегіональних інтеграційних угруповань, з'являються нові міждержавні організації, активізуються багатосторонні ділові форуми.

2.2 Аналіз найбільш розвинених інтеграційних об'єднань регіону - АСЕАН та АТЕС

Азіатсько-Тихоокеанський регіон охоплює широку географічну територію з різноманітними ландшафтами, кліматом, суспільствами, культурами, релігіями та економікою. У цьому регіоні проживає більше половини населення світу, з

них майже половина живе у бідності.

Завдяки своїй різноманітній діяльності, регіон отримав значне економічне зростання за останні чотири десятиліття. Декілька країн переживають швидкі зміни в економічному розвитку, зростанні населення та урбанізації, соціальних перетвореннях і технологічному розвитку, і ці країни мають спільні економічні рушії. Розширення економіки в АТР призвело до збільшення взаємозалежності між країнами з точки зору природних ресурсів, фінансів і торгівлі.

Економічне розширення та зростання населення в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні протягом останніх 40 років були підкріплені багатим природним середовищем регіону. Однак людська діяльність, пов'язана з таким розширенням, створила надмірний стрес для навколишнього середовища, що призвело до його серйозної деградації. Погіршення навколишнього середовища зараз становить серйозну загрозу для перспектив розвитку, таким чином становлячи явну перешкоду для досягнення сталого розвитку [41].

Сучасні тенденції в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, ймовірно, продовжаться або розвиватимуться ще швидше в наступні 20 років, ніж в інших регіонах світу. Азіатсько-Тихоокеанський регіон може стати найдинамічнішим регіоном і центром зростання світу до 2025 року. Тому сталий розвиток у регіоні має вирішальне значення для досягнення його на глобальному рівні.

Протягом останніх десятиліть ХХ ст. Азіатсько-Тихоокеанський регіон перетворився на світовий економічний центр. Через регіон проходить більша частина світових торгових шляхів, саме тут зосереджені величезні виробничі потужності, запаси корисних копалин та стратегічної сировини.

З кінця 1980-х років в АТР спостерігається стійка тенденція інтенсифікації інтеграційних процесів та створення нових регіональних угруповань. Найбільш впливовими та представницькими організаціями в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні є АТЕС та АСЕАН.

Асоціація країн Південно-Східної Азії - була створена 8 серпня 1967 р. Спочатку до її складу увійшли п'ять держав: Сінгапур, Таїланд, Філіппіни, Індонезія та Малайзія. Ця організація стала першим безпосередньо регіональним

об'єднанням, створена на суцільно азіатській основі - без участі США чи європейських держав. Пізніше до АСЕАН приєдналися: Бруней (1984), В'єтнам (1995), Лаос (1997), М'янма (1997), Камбоджа (1999), Косово (2012). В даний час вона об'єднує десять країн Південно-Східної Азії. Установчим документом організації стала Бангкокська декларація, в якій проголошувалися основні цілі її створення. В рамках аналізу інтеграційних процесів АТР АСЕАН є субрегіональним об'єднанням. Певну роль у посиленні інтеграційних процесів країн АСЕАН відіграв факт зміцнення позицій Китаю на світовій арені [42].

У 1989 року створюється регіональний осередок інтеграції до АТР - Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), представлене спочатку 18 країнами (Австралія, Бруней, Гонконг, Канада, Китай, Кирибати, Малайзія, Маршалові острови, Мексика, Нова Зеландія, Папуа-Нова Гвінея, Республіка Корея, Сінгапур, США, Таїланд, Тайвань, Філіппіни, Чилі). У 1997 році до спільноти приєдналися Росія, В'єтнам та Перу [43].

Діяльність АТЕС спрямована на стимулювання взаємної торгівлі та розвиток співробітництва, зокрема, у таких напрямках, як технічні стандарти та сертифікація, митна гармонізація, розвиток сировинних галузей, транспорту, енергетики, бізнесу. Порівняльна характеристика інтеграційних угруповань в АТР наведена у додатку Б.

Із загальним населенням понад 600 мільйонів чоловік АСЕАН становить 9% населення світу, що перетворює АСЕАН на епіцентр і рушійну силу регіональної економічної інтеграції. У той час як половина є індонезійцями, інша половина розповсюджується між рештою країн, при цьому найменш населений є Бруней, його частка становить менше 1%.

АТЕС - це торгова угода, яка наразі складається з 21 країни, переважно розташованої в Південно-Східній та Східній Азії. Загальна територія всіх держав-членів складає 62,87 млн км² і проживає близько 2,95 млрд осіб. Це 41,6 відсотка придатної для життя території світу та 38 відсотків населення світу [43]. Китай продовжує лідирувати в регіоні з часткою світового населення 18%, за ним йдуть Сполучені Штати та Індонезія з 4% кожен. У рис. 2.1 зображена кількість

населення в регіонах Азіатсько-Тихоокеанському економічному співробітництва та в Асоціації держав Південно-Східної Азії.

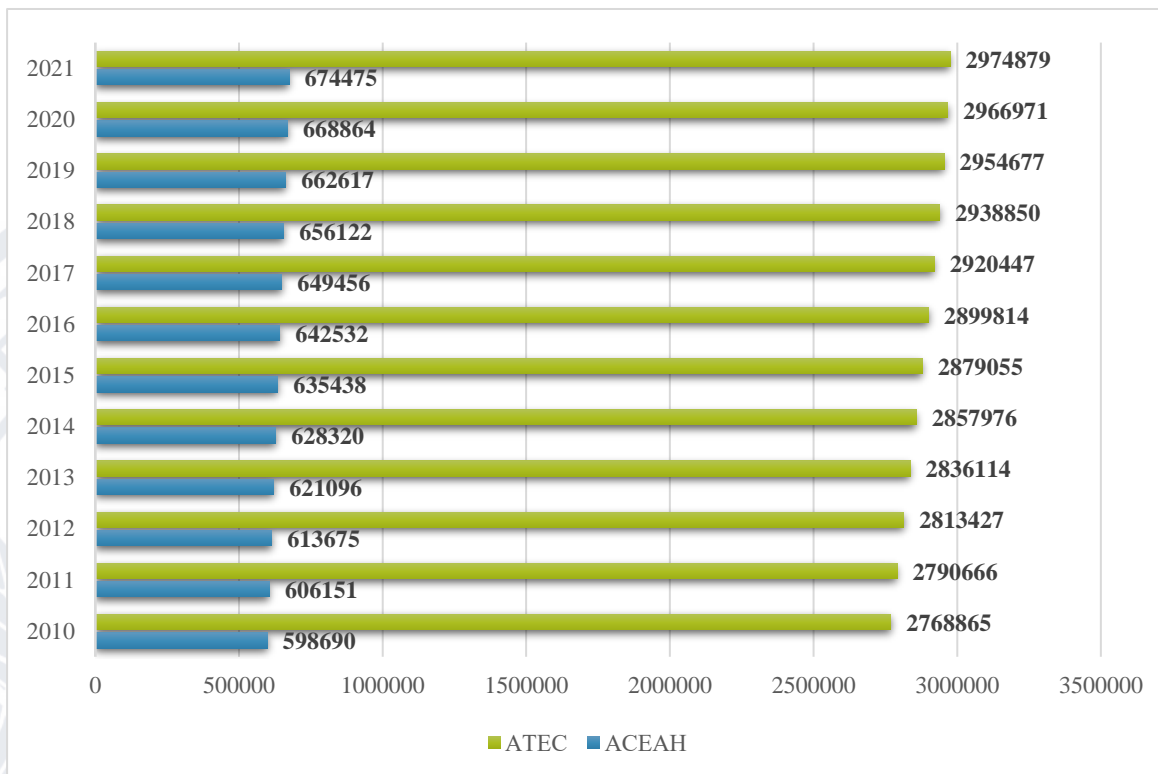

Рисунок. 2.1 – Кількість населення в АТЕС та АСЕАН 2010-2021 рр., тис.ос.

Джерело: складено автором на основі [1].

АСЕАН та АТЕС об'єднують країни з різним рівнем економічного розвитку, що певною мірою уповільнює інтеграційні процеси досліджуваних об'єднань. Щоб проаналізувати рівень однорідності об'єднань, можна розрахувати розмах варіації ВВП (Валовий внутрішній продукт) на душу населення в АСЕАН та АТЕС.

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) - це торговельний блок, що швидко розвивається, однак, дуже різноманітна з точки зору рівня доходу (рис.2.2). Якщо розглядати як єдине ціле, АСЕАН є третьою за величиною економікою в Азії і п'яте місце в світі після США, Китаю, Японії та Німеччини [44].

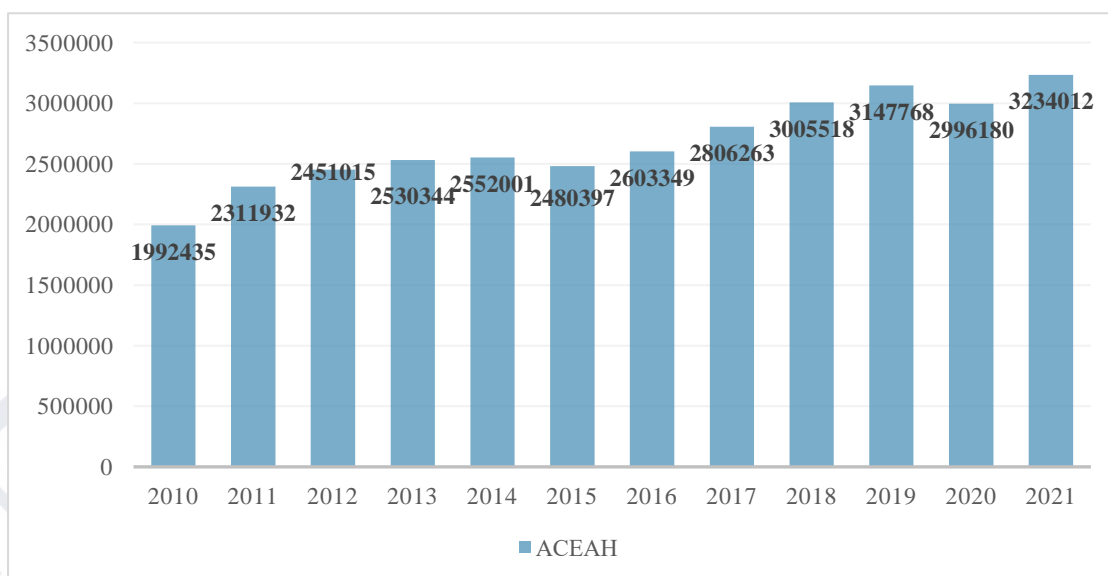

Рисунок. 2.2 - Валовий внутрішній продукт в АСЕАН 2010-2021 рр. млн. дол.

Джерело: складено автором на основі [1].

Розширення робочої сили та підвищення продуктивності стимулюють зростання ВВП, і АСЕАН досягає вражаючих успіхів в обох сферах. Тут проживає понад 600 мільйонів людей, а за чисельністю населення він перевищує Європейський Союз чи Північну Америку. АСЕАН має третю за чисельністю робочу силу у світі після Китаю та Індії; його молоде населення приносить демографічний дивіденд. Найважливіше те, що показник загального зростання припадає на збільшення продуктивності, оскільки такі сектори, як виробництво, роздрібна торгівля, телекомунікації та транспорт, стають більш ефективними.

Зростання реального ВВП на душу населення різко знизилося в промислово розвинутих країнах АТЕС і АСЕАН, що розвиваються, у 2020 році, але відновилося у 2021 році, коли регіон адаптувався до нових норм після пандемії.

В загальному, ВВП членів Азіатсько-Тихоокеанського співробітництва стабільно збільшується, тенденція зростання економіки АТЕС в короткостроковій перспективі збережеться, через що можливий впевнений розвиток торгівлі та інвестицій. Крім того, ряд країн, включаючи Китай і США, проводять політику стимулювання зростання (рис. 2.3).

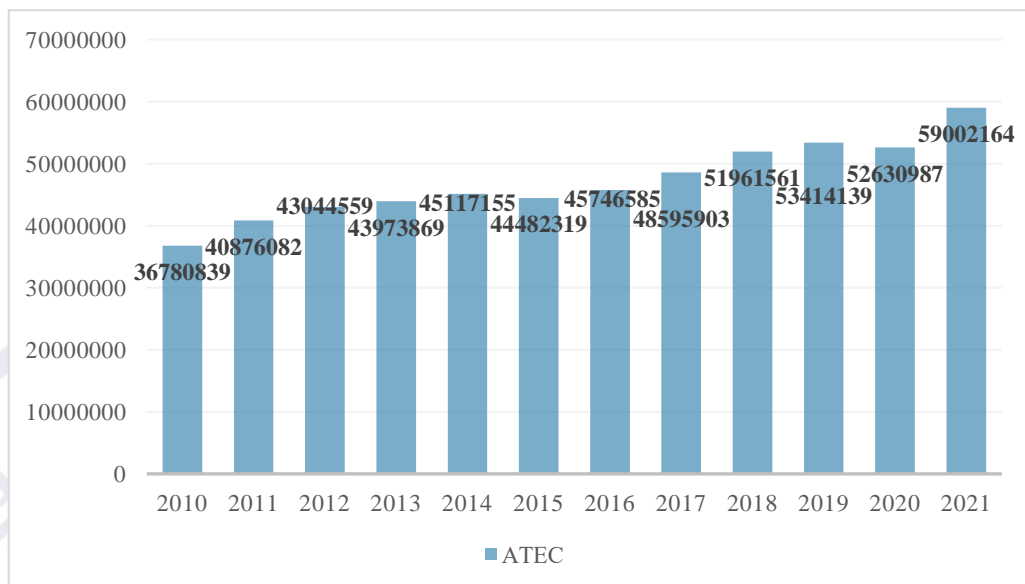

Рисунок. 2.3 - Валовий внутрішній продукт в АТЕС 2010-2021 рр. млн. дол.

Джерело: складено автором на основі [1]

Представлена динаміка коефіцієнта варіації ВВП країн-учасниць АСЕАН та АТЕС, дозволяє порівняти відносну різницю у значеннях даних цих інтеграційних об'єднань. Показники представлені на (рис. 2.2) та (рис.2.3) говорять про неоднорідність об'єднань за обсягами ВВП.

Характерною і важливою складовою макроекономічного середовища економіки країн АТР є низький і передбачуваний рівень інфляції. Можна зазначити, що інфляційні коливання спостерігались під час періоду зростання цін на нафту. В економіках країн Південно-Східної Азії низький рівень інфляції став основою для досягнення цінової конкурентоспроможності на ринках.

Протягом останніх одинадцяти років державам-членам АСЕАН вдалося утримати інфляцію в однозначному діапазоні, що означає, що їхня монетарна політика була досить обмежувальною.

На рисунку (рис. 2.4) спостерігається пік падіння у 2011 році - це наслідок світової фінансової кризи 2011 року, коли відбувалося знецінення валюти. Також варто відзначити, що до початку 2011 року у В'єтнамі спостерігалась сильно нестабільна інфляція, після чого вона почала стабілізуватись. Помітний ріст інфляції в країнах АСЕАН розпочався в 2020 році, такий сплеск спричинив тиск на центральні банки, щоб вони посилили монетарну політику, щоб контролювати

зростання цін. Зростання цін на продовольство та енергію може послабити економічне зростання в АСЕАН через скорочення реального приватного споживання та інвестицій, незважаючи на відсутність жорсткості монетарної політики. Вищі ціни на продукти харчування знижують купівельну спроможність домогосподарств, оскільки їм доводиться витратити більше грошей, щоб придбати ту саму кількість їжі. Продовольча інфляція може збільшити кількість недоїдаючих людей в АСЕАН (рис. 2.4).

Ризик зниження реального споживання домогосподарствами може знизити довіру інвесторів, тоді як зростання цін на енергоносії підвищить витрати на транспортування. Ці два фактори перешкоджатимуть компаніям розширювати свій бізнес. Глобальна інфляція стає загрозою для відновлення економіки АСЕАН у 2022 році та надалі.

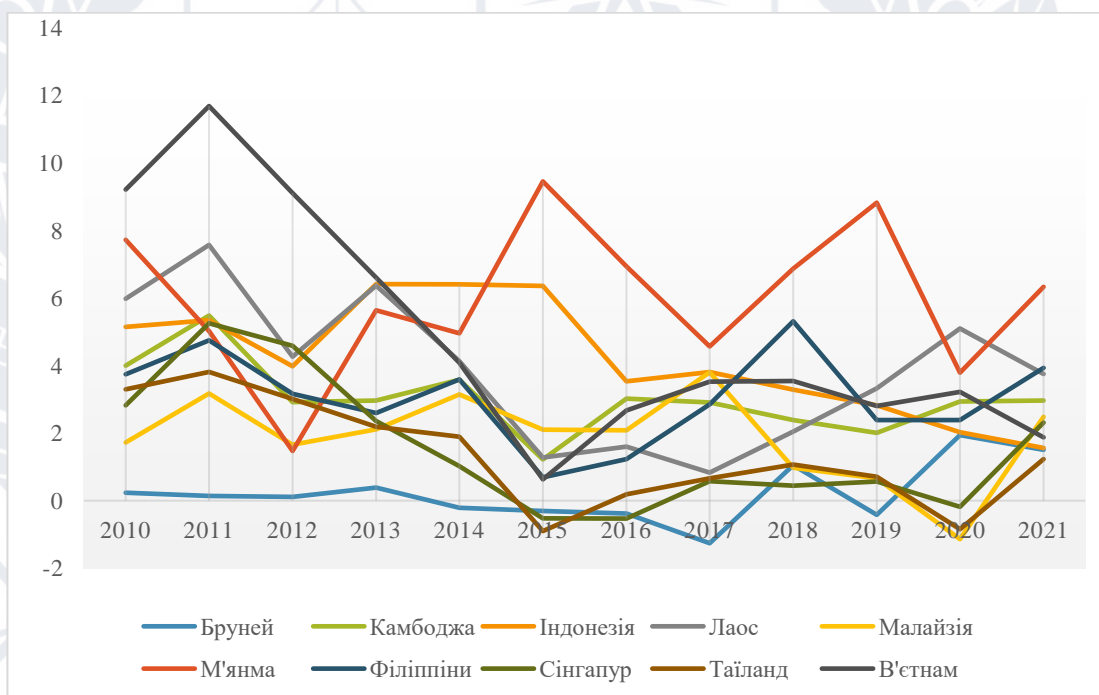

Рисунок. 2.4 – Рівень інфляції країн Асоціації держав Південно-Східної Азії протягом 2010 -2021 рр., %

Джерело: складено автором на основі [1].

Щодо ситуації в АТЕС нижче наведено (табл. 2.2), де розглянуто рівень інфляції країн, не включаючи РФ. Отже на тлі несприятливої глобальної ситуації,

відновлення після пандемії залишається нестабільним, зростання інфляції вимагає посилення фінансової політики. Проте економічна активність у регіоні АТЕС відновилася у 2021 році завдяки повторному відкриттю кордонів і бізнесу. Внаслідок стрімкого зростання інфляції грошово-кредитні органи в регіоні АТЕС заявили про свою готовність використовувати доступні політичні важелі, такі як підвищення процентних ставок, щоб подолати подальший інфляційний тиск.

Таблиця 2.2 – Рівень інфляції країн Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва протягом 2010-2021 рр., %

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Канада	1.78	2.91	1.52	0.94	1.91	1.13	1.43	1.60	2.27	1.95	0.72	3.40
Чилі	1.41	3.34	3	1.79	4.72	4.35	3.79	2.18	2.32	2.25	3.04	4.52
КНР	3.30	5.40	2.65	2.62	1.99	1.44	2	1.56	2.10	2.90	2.39	0.85
Гонконг, КНР	2.29	5.31	4.05	4.34	4.42	2.99	2.41	1.49	2.41	2.88	0.25	1.57
Китайський Тайбей (Тайвань)	1.12	1.37	1.62	1.02	1.34	- 0.61	1.03	1.09	1.50	0.55	- 0.18	1.82
Індонезія	5.14	5.34	3.98	6.41	6.40	6.36	3.53	3.81	3.29	2.82	2.03	1.56
Японія	-0.74	-0.28	- 0.05	0.33	2.76	0.80	- 0.12	0.49	0.99	0.47	- 0.03	- 0.26
Південна Корея	2.94	4.03	2.19	1.30	1.28	0.71	0.97	1.94	1.48	0.38	0.54	2.50
Малайзія	1.72	3.17	1.66	2.11	3.14	2.10	2.08	3.80	0.97	0.66	- 1.14	2.48
Мексика	4.15	3.40	4.11	3.80	4.02	2.72	2.82	6.04	4.90	3.63	3.40	5.69
Нова Зеландія	2.30	4.03	1.06	1.13	1.23	0.29	0.65	1.85	1.60	1.62	1.71	3.94
Папуа Нова Гвінея	5.10	4.44	4.54	4.96	5.22	6.00	6.67	5.42	4.71	3.68	4.87	4.49
Перу	1.53	3.37	3.66	2.81	3.25	3.55	3.59	2.80	1.32	2.14	1.83	3.98
Філіппіни	3.74	4.75	3.16	2.59	3.59	0.69	1.23	2.85	5.31	2.39	2.39	3.93
Сінгапур	2.82	5.25	4.58	2.36	1.02	- 0.52	- 0.53	0.58	0.44	0.57	- 0.18	2.31
Таїланд	3.30	3.81	3.01	2.19	1.89	- 0.90	0.19	0.66	1.07	0.71	- 0.85	1.23
США	1.64	3.14	2.07	1.47	1.62	0.12	1.27	2.13	2.44	1.81	1.25	4.69
В'єтнам	9.21	18.68	9.10	6.60	4.08	0.63	2.67	3.52	3.54	2.80	3.22	1.87

Джерело: складено автором на основі [1].

Очікується, що високий рівень інфляції буде стійким, а не тимчасовим,

оскільки вторгнення Росії в Україну ще більше підвищило ціни на продовольство та енергоносії, особливо сильно вдаривши по чистим імпортерам продовольства та/або енергоносіїв. Відповідно, економічне зростання в регіоні АТЕС сповільниться поточного року на тлі стрімкого зростання інфляції, та посилення невизначеності.

2.3 Торгово-економічне та інвестиційне співробітництво країн АСЕАН та АТЕС

Торгівля та інвестиції являються важливими двигунами зростання не тільки для Азіатсько -Тихоокеанського регіону, а і для всього світу, позбавляючи мільйони людей від бідності протягом останніх 40 років і зробивши регіон економічним центром. Другою та третьою за величиною економіками світу зараз є азіатські країни, обидві з яких також є одними з провідних світових торгівців товарами та прямих іноземних інвесторів [45].

Відносно швидке зміщення центру тяжіння світової економіки в бік Азії та Тихого океану та інших регіонів світу, що розвиваються, протягом останніх двох десятиліть, а також відсутність адекватної соціальної політики для підтримки тих, хто постраждав від перерозподілу ресурсів, властивої відкритості торгівлі та інвестицій - призвело до негативної реакції на багатосторонність у деяких розвинутих економіках. Виникли серйозні розбіжності щодо того, як і навіть чи слід «сприяти універсальній, заснованій на правилах, відкритій, недискримінаційній і справедливій багатосторонній торговій системі в рамках СОТ.

Тим часом, напруженість у торгівлі зросла, особливо між Сполученими Штатами та Китаєм, із значним потенційним впливом на інші економіки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та за його межами. Ця торговельна напруга призвела до того, що багато країн запровадили значну кількість нових протекціоністських заходів [46].

Роль у світовій торгівлі АСЕА та АТЕС з кожним роком зростає, тому на

їх прикладі проведено аналіз участі даних інтеграційних об'єднань в міжнародній торгівлі та русі прямих іноземних інвестицій з кожним роком зростає.

АСЕАН є одним із найрізноманітніших та конкурентоспроможних регіонів. Країни АСЕАН є четвертими за рівнем експорту у світі, поступаючись лише США, ЄС та Китаю. Основними торговими партнерами АСЕАН є Китай, США, ЄС, Японія. Особливість АТЕС, з економічної точки зору, полягає в тім, що до неї входять як найбільші промислово розвинуті країни (США, Японія, Канада, Австралія), так і такі держави які поступаються їм, такі як Мексика, Чилі, КНР і ін. На рисунку (рис. 2.5) досліджено тенденції експорту товарів та послуг даних угруповання.

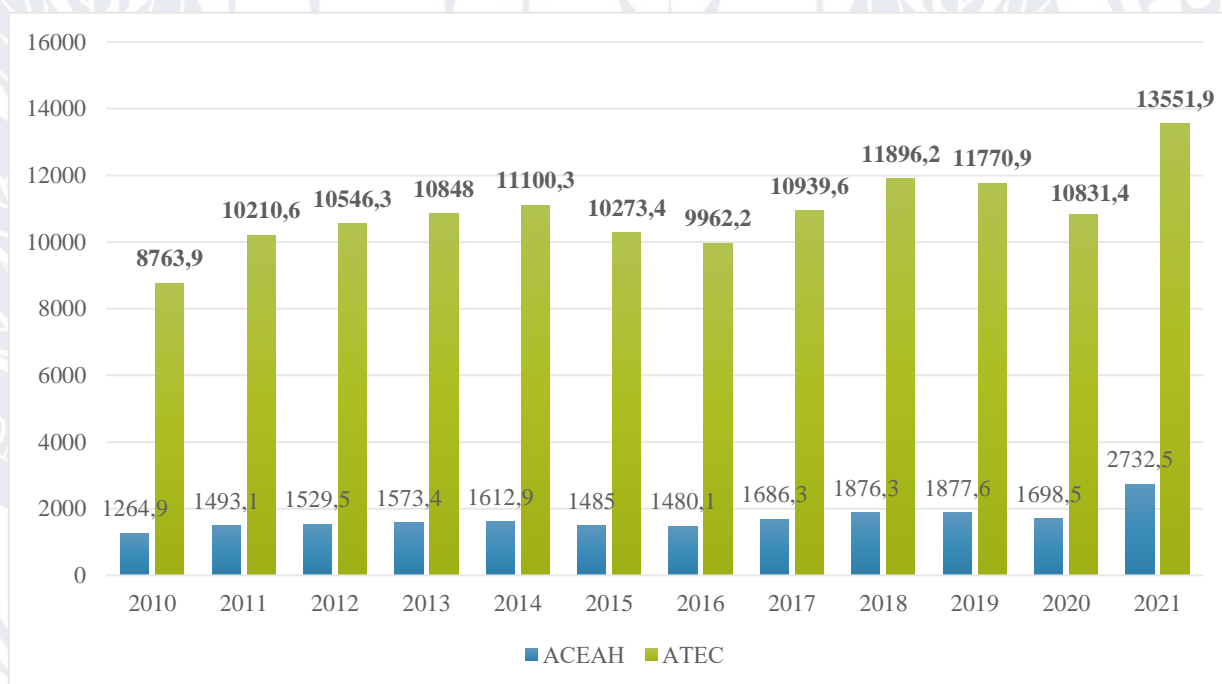

Рисунок 2.5 - Динаміка експорту товарів та послуг АСЕАН та АТЕС 2010-2021 рр. млн. дол.

Джерело: складено автором на основі [2].

Окремо слід зазначити, що сучасною тенденцією інтеграційного процесу АСЕАН є інтенсифікація економічного співробітництва об'єднання з Китаєм, Японією та Південною Кореєю та перетворення даних конкурентів на партнерів у форматі створення зони вільної торгівлі АСЕАН+3, частка якої у світовій

торгівлі вже наближається до 30 %.

Згідно з останнім аналізом регіональних тенденцій АТЕС, Азіатсько-Тихоокеанський регіон зафіксував більш слабке економічне зростання на рівні у 2019 році порівняно з 2018 роком. Однак у зв'язку з пандемією COVID-19 та її наслідками ще похмуріші перспективи помітні в регіоні АТЕС у 2020 році [49]. Економічне зростання регіону в поточному році досягнуло зниження, яке залежало від ефективного стримування вірусу та здійснення економічних заходів у відповідь.

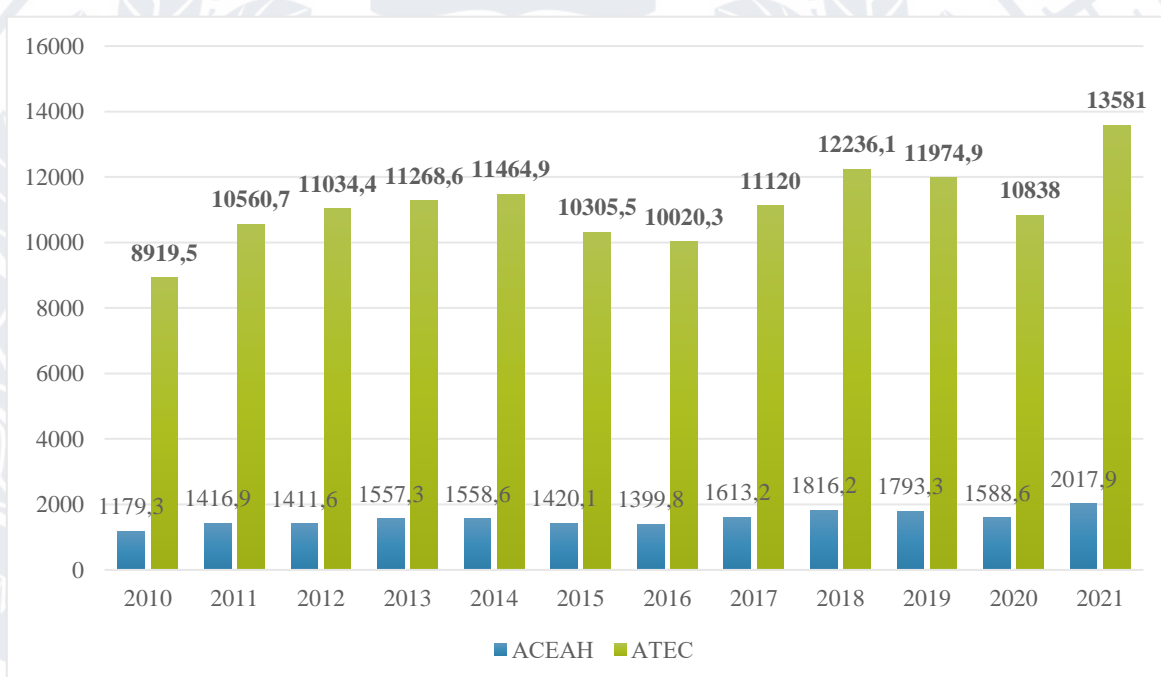

Рисунок 2.5 – Динаміка імпорту товарів та послуг АСЕАН та АТЕС 2010-2021 рр. млн. дол.

Джерело: складено автором на основі [2].

Як свідчать дані (рис. 2.1) та (рис. 2.2), частка АТЕС у торгівлі становить майже 50 %. Протягом 10 досліджуваних років спостерігається посилення позицій країн АТЕС у світовій торгівлі, тоді як частка АСЕАН майже не змінюється. Незважаючи на те, що АСЕАН об'єднує країни, більшість з яких значно відстають в економічному розвитку від розвинених учасників АТЕС, частка АСЕАН у світовій торгівлі становить 7% [47].

Китай залишається найбільшим торговим партнером Асоціації держав

Південно-Східної Азії (АСЕАН) протягом 13 років поспіль (рис. 2.6). Китайські компанії досягли стабільного прогресу в укладанні контрактів на інфраструктурні проекти в країнах АСЕАН. Китай запровадить заходи, в тому числі професійні онлайн- і офлайн-послуги зі зв'язки торгівлі та координації інвестицій, щоб полегшити співпрацю з АСЕАН.

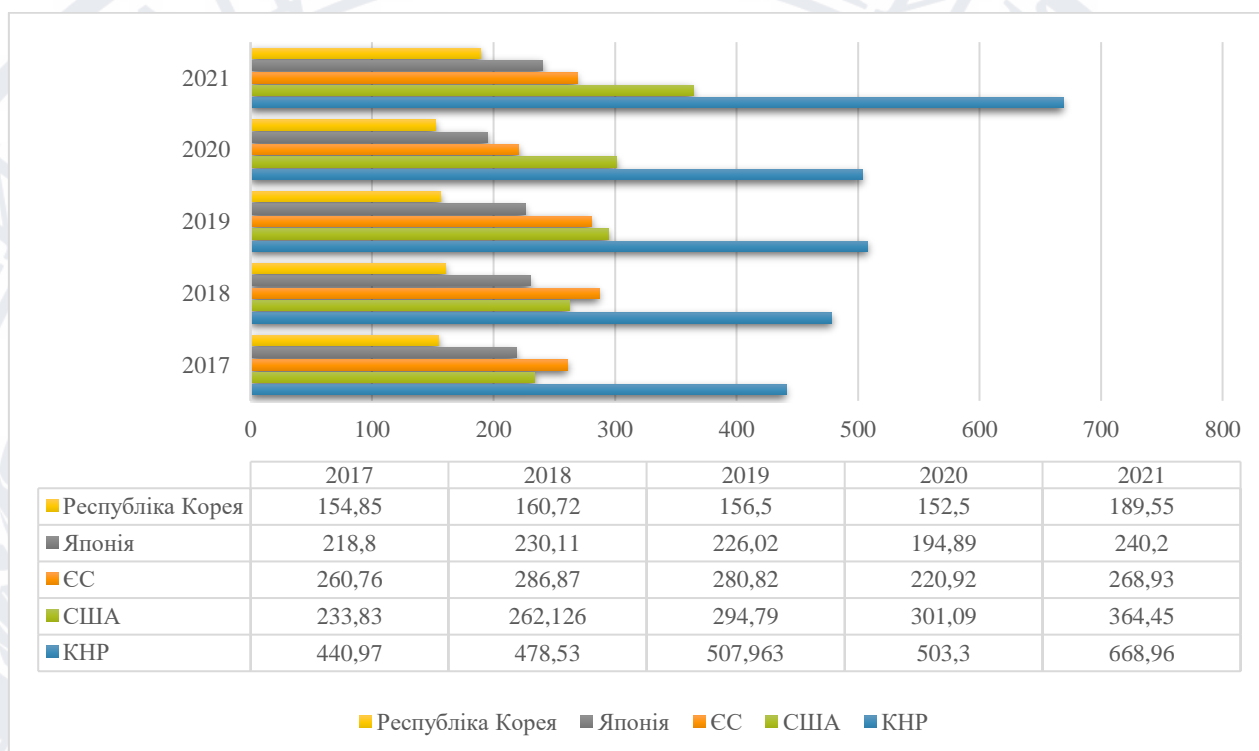

Рисунок 2.6 – Головні торговельні партнери АСЕАН 2010-2021 рр., млн. дол

Джерело: складено автором на основі [3].

Основними торговими партнерами поза інтеграційним об'єднанням АСЕАН є Китай (14,0 % експорту та 20,5 % імпорту), ЄС та США – по 11,2 % експорту та 8-7 % імпорту, Японія – по 8 % експорту й імпорту відповідно.

Окрім посилення позицій у світовій торгівлі ми також можемо спостерігати привабливість АТР для прямих іноземних інвестицій. Тому при аналізі діяльності АСЕАН (рис. 2.7) та АТЕС особливу увагу варто приділити інвестиційним потокам об'єднань.

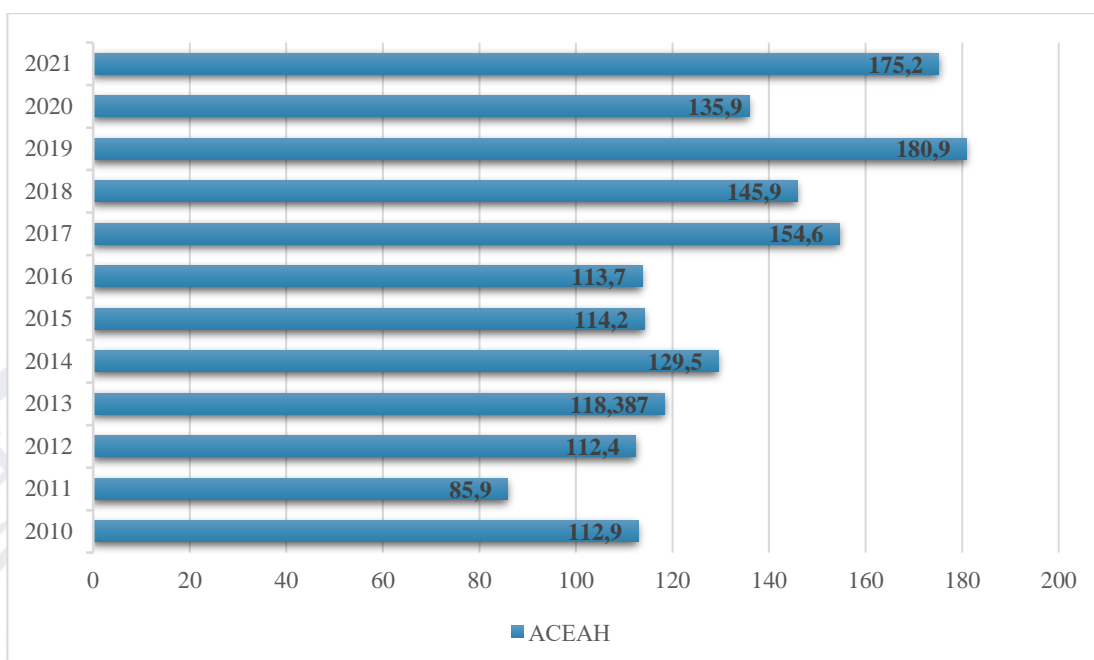

Рисунок 2.7 – Прямі іноземні інвестиції в країни АСЕАН 2010-2021 рр.,
млн. дол.

Джерело: складено автором на основі [1]

Враховуючи високе економічне зростання регіону, на світовій арені АСЕАН є не лише важливим реципієнтом, а й донором прямих іноземних інвестицій. ПІІ в економіки країн АСЕАН безперервно зростали у 2016, 2017, 2018 та 2019 роках, різки спад помітно у 2020 році. Основним фактором зростання стали масові іноземні інвестиції у промисловість, насамперед у Сінгапурі, Індонезії, В'єтнамі та Таїланді.

Головним чином зростання ПІІ в регіоні спричинене збільшенням обсягу внутрішньо-регіонального інвестування в основному у вигляді greenfield-інвестицій, а також притоку поза регіональних ПІІ з розвинених країн [48]: країн ЄС, Японії, США та Гонконгу - у сектор фінансових та страхових послуг, оптової та роздрібної торгівлі, видобутку корисних копалин, обробної промисловості у сфері послуг.

Пандемія по-різному вплинула на промисловість. В усіх галузях, окрім галузей, пов'язаних з інфраструктурою, ПІІ скоротилися. ПІІ також знизилися в сферах послуг, таких як фінанси, готельний бізнес, туризм, нерухомість і будівництво.

Проте інвестиції в галузі, пов'язані з інфраструктурою, такі як електроенергетика, інформація та зв'язок, а також транспортування та зберігання зросли, що підкреслює стійкість цих галузей у економічно складний час.

У 2012 та 2021 роках на традиційну трійку лідерів (фінанси та страхова діяльність, оптова та роздрібна торгівля та виробництво) припадало понад 70 відсотків (рис. 2.8).

Рисунок 2.8 - Прямі іноземні інвестиції в АСЕАН за 5 провідними галузями промисловості 2012 та 2021 роках, %

Джерело: складено автором на основі [2]

Інвестиційна стратегія АТЕС спрямована на сприяння збільшенню надходжень інвестицій у регіон. Заходи в рамках цієї стратегії включають в себе аналітичні дослідження з питань інвестиційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення економічного зростання країн – членів АТЕС (рис.2.9).

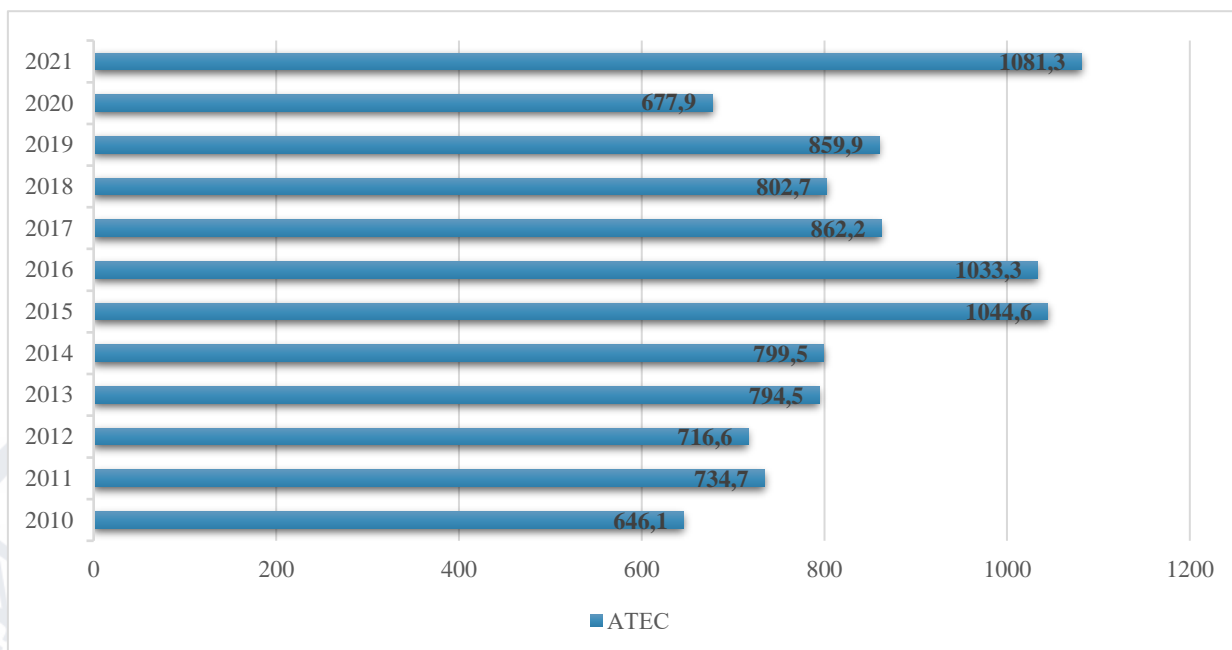

Рисунок 2.9 - Прямі іноземні інвестиції в країни АТЕС 2010-2021 рр. млн.дол.

Джерело: складено автором на основі [1].

На рисунку 2.7 помітно, що активне зростання надходжень прямих іноземних інвестицій відбувалось у 2014-2016 роках. Частка країн АТЕС у глобальних надходженнях займає 48%. Пандемія коронавірусу разом з історично низькими цінами на нафту чинили тиск на інвестиції, що призвело до їх зниження.

Висновки до розділу 2

Азіатсько-Тихоокеанський регіон набуває вагомого політичного значення у світі. Роль регіону в сучасних міжнародних відносинах, постійно зростає та характеризується високими темпами змін. АТР переживає швидкі зміни в економічному розвитку, зростанні населення та урбанізації, соціальних перетвореннях і технологічному розвитку, які були підкріплені багатим природним середовищем регіону. Однією з найважливіших сфер його досліджень є проблема суперництва, а також створення інституційних зв'язків між країнами регіону, а також конкуренція між інтеграційними концепціями, представленими окремими країнами.

АСЕАН прагне покращувати якість життя в регіоні за допомогою діяльності, яка орієнтована на людей, з метою надання можливостей для колективного забезпечення та повної реалізації потенціалу людського розвитку.

З точки зору зростання економіки країн АСЕАН, як і більшої частини решти Азії, показали хороші результати протягом останніх трьох десятиліть. Сьогодні, в умовах глобальної фінансової невизначеності, АСЕАН демонструє не тільки стійкість, а й зростання. Стабільність АСЕАН сприяла підвищенню привабливості регіону серед інвесторів за останні роки. З точки зору ПІІ, частка АСЕАН у світі зростає. Також регіон стає ключовим гравцем у глобальних ланцюжках поставок у зростаючому наборі категорій продуктів. Сьогодні АСЕАН є великим виробником і експортером різноманітної продукції.

Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво є провідним форумом в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні для сприяння торгівлі та інвестиціям, економічному зростанню та регіональній співпраці. Останні два роки розбалансували регіон, посиливши притаманну нерівність, яка робить економіку вразливою до потрясінь, водночас висвітлює поточні екологічні виклики. Щоб поживити відновлення, АТЕС має використати свої традиційні переваги, сприяючи відкритій торгівлі та інвестиціям, покращуючи бізнес-середовище та просуваючи регіональну економічну інтеграцію, залучаючи цифрові технології та інновації, продовжуючи підтримувати засновану на правилах багатосторонню торгову систему зі Світовою організацією торгівлі.

РОЗДІЛ 3

РОЛЬ ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ В АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

3.1 Повоєнна відбудова Південної Кореї

Північна та Південна Корея були розділені вже понад 70 років, відтоді як Корейський півострів став неочікуваною жертвою ескалації холодної війни між двома ворогуючими наддержавами: Радянським Союзом і Сполученими Штатами Америки (США).

Століттями до поділу півострів був єдиною об'єднаною Кореєю, якою правили покоління династичних королівств. Окупована Японією після російсько-японської війни в 1905 році й офіційно анексована п'ятьма роками пізніше, Корея терпіла японське колоніальне правління протягом 35 років - аж до кінця Другої світової війни, коли почався її поділ на дві нації.

Каталізуючим інцидентом стало рішення, яке було прийнято, фактично, без участі корейців - між Радянським Союзом і США щодо поділу Кореї на дві окупаційні зони. Біда полягала в тому, що втрутилася холодна війна. І всі спроби створити золоту середину або об'єднати півострів, було зірвано Радянським Союзом і Сполученими Штатами, які не бажали поступатися один одному.

У 1945 році Корея була розділена Радянським Союзом і Сполученими Штатами, які потім сприяли створенню двох держав: Корейської Народно-Демократичної Республіки (КНДР) на півночі та Республіки Корея (РК) на півдні.

З моменту свого створення в 1948 році Південна Корея вважалася однією з найбідніших держав світу. Через дванадцять років, у 1960 році, вона залишилася такою з доходом на душу населення приблизно таким же, як у Гаїті. Цій бідності сприяла низка факторів. Південна Корея була переважно сільськогосподарським суспільством, але вона зазнала певної індустріалізації під час японського колоніального правління, з 1910 по 1945 рік, переважно в північних провінціях. Японська колоніальна адміністрація створила професійну

державну службу та ефективну державу, орієнтовану на розвиток, яка тісно співпрацювала з приватним бізнесом і банками для досягнення економічних цілей. Але це був грабіжницький, експлуататорський розвиток, спрямований на користь Японії, а не Кореї [12].

КНДР успадкувала більшу частину промисловості, більшу частину видобутку та понад 80% виробництва електроенергії. Південна Корея володіла більшістю продуктивних сільськогосподарських територій, але їх було ледве достатньо, щоб прогодувати населення густонаселеної країни, яке швидко зростало. Південна Корея зіткнулася з додатковими проблемами: репатріація великої кількості японців-резидентів, яка після звільнення призвела до втрати багатьох кваліфікованих робітників, професіоналів і вчителів; вплив біженців з Півночі; втрата Японією основного ринку для експорту сільськогосподарської продукції; і неспокійною політичною ситуацією в країні. Ці проблеми були ускладнені надзвичайно руйнівною Корейською війною 1950–1953 років [12].

Економічний підйом Південної Кореї, її стрімка індустріалізація та економічне зростання почалися на початку 1960-х років під керівництвом військового уряду. Протягом майже трьох десятиліть урядів під керівництвом військових економіка швидко трансформувалася в процесі, який іноді називають південнокорейським «економічним дивом» або «чудом на Хан», маючи на увазі річку Хан, що протікає через Сеул. Роки до 1961 року, навпаки, відкидаються як час стагнації, інфляції, корупції та залежності від іноземної допомоги. Насправді період з 1948 по 1960 рік іноді розглядається як період міжцарювання між орієнтованою на розвиток колоніальною державою, що передувала йому, та військовим урядом, який слідував за ним.¹ Реальне економічне зростання становило лише 4 відсотки на рік, менше ніж 2 відсотки на душу населення якщо врахувати високу народжуваність. Цей реальний, але скромний темп зростання означав, що в 1960 році країна все ще була надзвичайно бідною.

У 1953 році як Північна, так і Південна Кореї зазнали подальших втрат в результаті трирічної Корейської війни, під час якої загинуло понад два мільйони людей, а міста були в руїнах. І без того бідні країни до війни, жодна з яких не

мала багатообіцяючих перспектив на майбутнє. Однак у перші вісім років після конфлікту Північна Корея здійснила вражаюче відновлення під керівництвом високоорганізованого, цілеспрямованого уряду, який, здавалося, закладав основи для сучасного індустріального суспільства. Навпаки, Південна Корея в цей час описується політичною корупцією та безладдям.

Роки після війни, з 1953 по 1961 рік, характеризуються лише повільним відновленням, незважаючи на те, що країна була одним із найбільших у світі отримувачів іноземної допомоги на душу населення. Був брак централізованого планування та лише скромні інвестиції в інфраструктуру. Нецільове виділення коштів допомоги, корупція в уряді, нереалістично високий обмінний курс, політична нестабільність і загроза відновлення війни з Північною Кореєю зробили країну непривабливою для внутрішніх та іноземних інвесторів. Маючи невеликі природні ресурси, країна виробляла небагато, хоч цього і потребував світ, а її міжнародна торгівля була мізерною.

Південна Корея дотримувалася політики індустріалізації імпортозаміщення, типової для багатьох постколоніальних держав після Другої світової війни. Це була не так ретельно розроблена стратегія економічного розвитку, як досить хаотична система захисту споживчих галузей, таких як харчова промисловість, текстильна промисловість і такі товари, як зубна паста та мило. Завищена вартість валюти зробила його потенційний експорт неконкурентоспроможним. Експорт Південної Кореї в цей період складався в основному з невеликої кількості вольфраму, рису, морських водоростей, заліза та графіту. У 1956 році вони становили 25 мільйонів доларів проти імпортової продукції, що становила 389 мільйонів доларів, величезний дефіцит, компенсований вливанням коштів допомоги США. Насправді країна сильно залежала від американської допомоги не лише для післявоєнної реконструкції, але й для державних фінансів. Американська допомога становила майже 80% усіх державних доходів і значну частину всього валового національного продукту (ВНП) Південної Кореї. Іноземна допомога разом із завищеним обмінним курсом також використовувалася для підтримки кланового

капіталізму. Штат під керівництвом президента Син Мана Лі мав тісні зв'язки з елементами бізнес-спільноти, але вони використовувалися як засіб фінансування режиму шляхом спрямування доларів США в державну скарбницю. Уряд видавав імпорتنі ліцензії привілейованим бізнесменам для купівлі товарів. Оскільки офіційний обмінний курс не відображав ринкової реальності, це означало, що імпорتنі ліцензії були дуже прибутковими.

Тим не менш, деякі основи для подальшого економічного зростання країни були закладені. Незважаючи на те, що адміністрація була пронизана корисливими корумпованими чиновниками, вона також мала багато здібних і талановитих людей у сферах економіки, освіти та фінансів. До них додався постійний потік південних корейців, які збиралися до Сполучених Штатів Америки вивчати науку, інженерію, державне управління, економіку, освіту та багато інших галузей. Як молодих технократів їх часто наймав уряд. У 1958 році адміністрація створила Раду економічного розвитку, орган цих технократів, який почав складати плани довгострокового економічного розвитку. Адміністрація, однак, розвалилася в 1960 році, перш ніж їх вдалося реалізувати.

Важливим фактором також є те, що до 1961 року в південнокорейському суспільстві відбулися дві фундаментальні зміни, які зробили величезний внесок в економічний підйом країни. Одним з них було швидке розширення освіти. З 1945 по 1960 рік набір учнів у початковій школі зріс у 3 рази, у середній - у 8 разів, у вищій - у 10 разів. До 1960 року 96% усіх дітей молодшого шкільного віку відвідували школу. Крім того, державні та приватні групи провели дуже успішні програми грамотності серед дорослих. Як наслідок, у 1961 році Південна Корея мала найкраще освічену робочу силу серед усіх країн із порівняним рівнем доходу. Іншою важливою зміною була земельна реформа, проведена в 1950 році напередодні Корейської війни, яка обмежила власність до 7,5 акрів (3 гектарів). У 1944 році 3 відсотки землевласників володіли 64 відсотками, але в 1956 році 6 відсотків найвищих власників володіли лише 18 відсотками; оренда фактично зникла. Земельна реформа принесла стабільність у сільську місцевість і спрямувала значну частину капіталу та підприємницької енергії старого класу

землевласників на торгівлю, промисловість та освіту.

«Економічне диво» Південної Кореї почалося за час військового уряду генерала Пак Чон Хі, який прийшов до влади в результаті державного перевороту в травні 1961 року. Новий військовий режим Пак Чон Хі не мав чітких уявлень про те, що робити з економікою. У нього була рішучість покінчити з бідністю в країні. Частково це було питанням національної гордості та бажанням звільнити націю від її «жебрацького» статусу економічної опіки США. Пак поставив під сумнів те, чи зможе Південна Корея зберегти свою «самоповагу як суверенна нація, незалежна, вільна та демократична», будучи настільки залежною від американців, які фінансують трохи більше половини державного бюджету [12].

Окрім бажання звільнити свою країну від економічної залежності, нових військових лідерів спонукала конкуренція з країнами, що швидко індустріалізувалися. Спочатку воєначальники звернулися проти бізнес-спільноти та її корупційних відносин між бізнесменами та урядом. Але після затримання та штрафування п'ятдесяти одного видатного лідера, внаслідок чого військовий уряд розпочав партнерство з підприємницькою елітою країни.

Для спрямування держави на економічне зростання було зроблено кілька кроків: розробка п'ятирічних економічних планів, переорієнтація економіки з імпортозаміщення на експортно орієнтований промисловий розвиток, державний контроль над кредитом. Режим Пака створив Раду економічного планування, укомплектовану технократами, щоб спрямовувати економічне зростання. Держава націоналізувала всі комерційні банки та реорганізувала банківську систему, щоб передати контроль над кредитами. Потім вона надала підприємствам кредити під низькі відсотки відповідно до потреб економічного плану. Точкою економічного злету більшість істориків вважають першу п'ятирічку. Започаткований у 1962 році, він передбачав 7,1-відсотковий темп економічного зростання на 1962–1966 роки шляхом заохочення розвитку легкої промисловості для експорту. Незважаючи на скептицизм багатьох американських радників щодо не реалістичності, мету було перевищено, при цьому темпи економічного зростання склали в середньому 8,9 відсотків, що

підштовхнуло Південну Корею на шлях швидкої індустріалізації. Експорт зростав на 29 відсотків на рік, а виробництво - на 15 відсотків на рік. Після цього був прийнятий другий п'ятирічний план, 1967–1971 рр., який приділяв більшу увагу залученню прямих іноземних інвестицій та вдосконаленню базової інфраструктури.

Основною особливістю економічного розвитку Південної Кореї була її спрямованість на отримання технічних навичок. Держава створила низку центрів для сприяння дослідженням і розповсюдженню технічних знань на підприємствах, таких як Корейський інститут науки і технологій (KIST), створений у 1966 році. Він також сприяв технічній освіті, розширюючи кількість професійно-технічних шкіл і двох технічних коледжів, також заохочували студентів вчитися за кордоном, хоча багато з них не повернулися. Водночас адміністрація досягла вражаючих успіхів у професіоналізації державного бюрократичного апарату. Чиновники отримували призначення за допомогою висококонкурентної системи іспитів на державну службу та підвищувалися на основі чітких інструкцій щодо заслуг. Приваблені хорошою оплатою праці та пільгами, гарантією роботи та підвищеним престижем, багато найкращих випускників університетів країни, а також ті, хто отримав дипломи за кордоном, увійшли до лав бюрократії. Як наслідок, високо компетентна, шанована група посадовців була в змозі допомогти спрямувати та сприяти економічному та соціальному розвитку.

Оскільки політика економічного розвитку була обумовлена економічним націоналізмом і бажанням досягти автономії для своєї країни, це викликало стурбованість уникненням зовнішньоекономічного контролю. Отже, спочатку було обмежено прямі іноземні інвестиції в країну. Однак незабаром, за порадою своїх економістів, Пак почав послаблювати ці обмеження. У 1966 році Закон про залучення іноземного капіталу звільнив іноземних менеджерів від податків на прибуток, надав податкові канікули та впорядкував процес інвестування в країні. Незважаючи на прагнення Пака до автономії, економічний розвиток Південної Кореї був пов'язаний зі Сполученими Штатами. Вашингтон поступово почав

скорочувати пряму допомогу, але його технічна допомога залишалася вирішальною для економічного розвитку Південної Кореї. Можливо, найголовніше те, що Сполучені Штати поглинули більшу частину експорту країни. Південна Корея також змогла використати політичні та військові відносини з американцями в цілях економічного розвитку. Пак направив 300 000 військових на підтримку американців у В'єтнамі; в обмін на це південнокорейські фірми мали отримати вигідні контракти на постачання товарів і послуг південно-в'єтнамським, американським та союзним військовим силам. Такі південнокорейські фірми, як Hyundai, отримали цінний досвід у виконанні будівельних і транспортних проєктів для Сполучених Штатів у В'єтнамі, досвід, який вони застосували для отримання контрактів на Близькому Сході та в інших країнах.

Японія також відіграла важливу роль в економічному розвитку Південної Кореї. Пак нормалізував відносини з Токіо в 1965 році попри заперечення корейців, які боялися повернення японського домінування. Корейська дешева робоча сила та японський капітал і технології добре взаємопрацювали. У роки після укладення договору Японія була великим іноземним інвестором. За десятиліття після договору торгівля між двома країнами зросла більш ніж у десять разів; з 1962 по 1979 рік Японія постачала майже 60 відсотків іноземних технологій.

У 1970-х роках відбулися зміни в напрямку економічного розвитку - перехід до важкої промисловості та виробництва капітальних товарів, що супроводжувалося більш обмежувальною політикою щодо прямих іноземних інвестицій. Пак переорієнтував економіку на розвиток важкої та хімічної промисловості. У 1973 році об'єктом були шість галузей промисловості: сталеливарна, хімічна, металургійна, машинобудівна, суднобудівна та електронна.

Незважаючи на те, що багато іноземних експертів вважали, що Південна Корея не була ані готовою, ані достатньо великою, щоб підтримувати важку промислову базу, план був значною мірою успішним. Економіка зросла

двозначним числом, незважаючи на менш сприятливу міжнародну ситуацію в 1970-х роках. За десятиліття з 1972 по 1982 рік виробництво сталі зросло в чотирнадцять разів. Суднобудування було ще однією історією успіху: у 1980-х роках Південна Корея стала другим за величиною суднобудівником у світі, маючи репутацію здатної виконувати замовлення на нові кораблі швидко та вчасно. Ці успіхи були дещо пом'якшені тим фактом, що енергоємні галузі були запуснені в період різкого зростання цін на нафту, у 1973–1974 роках. Проте відтік іноземної валюти для оплати дорожчої імпортованої нафти незабаром частково компенсувався надходженням доходів від корейських будівельних компаній та їхніх працівників на Близькому Сході. Таким чином, Південна Корея досить добре пережила економічну кризу. Серйознішими проблемами були інфляція, яка наприкінці 1979 року сягнула річного рівня 40 відсотків, і зростаючий зовнішній борг країни. Країна стала основним позичальником для фінансування не лише нових інвестицій, але й великих інфраструктурних проектів, таких як розширення виробництва електроенергії, телекомунікацій, портів і доріг.

Уряд Південної Кореї після 1961 року тісно співпрацював з вибраними підприємцями для досягнення цілей розвитку. Ці підприємці створили великі сімейні конгломерати, відомі як чеболи. Згодом деякі виростили до величезних розмірів і стали домінувати в економіці. Ключем до цього альянсу між великим бізнесом і державою був принцип ефективності. Держава постійно стежила за чеболами, щоб визначити, чи ефективно вони використовують свою підтримку. Вони мали продемонструвати свою здатність досягати результатів, тобто ефективно виконувати економічні цілі та конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках. Коли вони не працювали добре, вони втрачали державну підтримку. Таким чином, виконання економічних завдань, а не політичні зв'язки, було основою для надання пільгових кредитів та інших форм державної допомоги. Іншим фактором було те, що уряд не дозволяв жодному чеболу досягти монополії, а радше заохочував конкуренцію між декількома в кожному промисловому секторі, щоб підтримувати їхню ефективність.

У 1996 році Південна Корея стала членом Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), групи з тридцяти членів розвинених країн. Символічно, що Південна Корея вийшла з країни, що розвивається, в ряди багатих розвинених країн. Але вона все одно зіткнулася з багатьма економічними проблемами. Південні корейці все ще працювали найдовше серед працівників серед країн ОЕСР, а якість життя не досягла рівня розвинених країн. Багато південнокорейських компаній перестаралися, утримуючись на плаву лише за допомогою низькопроцентних позик від державних банків. Новообраний президент Кім Де Чон провів низку необхідних реформ, змусивши чеболи скоротити дочірні компанії, щоб зосередитися на основному бізнесі та зменшити співвідношення боргу та власного капіталу, а також вжив заходів щодо лібералізації ринку праці. Ефекти були миттєвими, з коротким майже двозначним темпом зростання протягом 1999–2000 років, і Південна Корея перетворилася з країни-боржника в країну-кредитора всього за кілька років. На жаль, швидке відновлення зменшило гостроту подальших необхідних реформ. В економіці продовжували домінувати величезні конгломерати з величезним економічним і політичним впливом. Південна Корея вступила в період повільнішого зростання після 2000 року, хоча воно все ще було досить високим порівняно з більшістю членів ОЕСР.

До 2017 року Республіка Корея мала світову репутацію технологічних інновацій, її ВВП на душу населення був трохи вищим за середній показник ЄС, і вона займала одне з найвищих місць у світі за стандартами охорони здоров'я та рівнем освіти. Проте зіткнулася з багатьма проблемами. Китай, який до 2004 року замінив США як найбільшого торговельного партнера Південної Кореї, був прибутковим ринком, але він також ставав конкурентом. Безробіття, яке колись було незначним помітно зростало. Маючи один із найнижчих рівнів народжуваності та найдовше живуче населення, Південна Корея зіткнулася зі старінням населення, скороченням робочої сили та поганою мережею соціального захисту. Країна почала імпортувати іммігрантів, але такому однорідному суспільству було важко прийняти виклики мультикультуралізму.

Здебільшого це були проблеми зрілої, процвітаючої, технологічно розвинутої країни, оскільки до другого десятиліття 21 століття Південна Корея стала саме такою.

3.2 Південна Корея у системі регіональних відносин АТР

Економічні зв'язки Південної Кореї з Азіатсько-Тихоокеанським регіоном, особливо з багатими ресурсами країнами Південно-Східної Азії, значно зросли, оскільки корейська індустріалізація продовжувалася швидкими темпами з 1960-х років. Відсутність у Південній Кореї природних ресурсів означала залежність від закордонних джерел сировини. У той час як більшість джерел енергії надходили з Близького Сходу (принаймні до певної диверсифікації, включаючи джерела з Індонезії та Брунею, починаючи з 1980-х років), Азіатсько-Тихоокеанський регіон постачав іншу важливу сировину, а також проміжні продукти. До 1997 року близько 10% корейського імпорту надходило з країн Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН); додавши в Японію, Китай і Тайвань, приблизно 40% усього імпорту надходило з Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Подібним чином зросла важливість Азіатсько-Тихоокеанського регіону як експортного ринку для південнокорейських виробників. У 1980 році на Японію, Китай, Тайвань і АСЕАН разом припадало близько 29% загального південнокорейського експорту, але до 1997 року цей показник зріс до 47%. Після коливань, спричинених азіатською фінансовою кризою, у 2004 році на зазначені вище азіатські держави припадало майже 50% усього південнокорейського експорту та 48% імпорту. Очевидно, що Китай займав велику частку у цій ситуації, випередивши спочатку Японію, а потім Сполучені Штати Америки, ставши найбільшим торговим партнером Південної Кореї.

Корейські компанії також збільшили свої інвестиції в регіон із середини 1980-х років, оскільки зовнішні прямі іноземні інвестиції (ПІІ) почали активно підтримуватися державою. Зовнішні корейські ПІІ зазнали коливань після

азіатської фінансової кризи, оскільки компанії переоцінили свої пріоритети. Зокрема, Китай ставав дедалі привабливішим для корейських фірм. Південна Корея протягом тривалого часу мала обмежувальне ставлення до внутрішніх ПІІ, але після вступу до ОЕСР і, що особливо важливо, після азіатської фінансової кризи, активніше заохочення внутрішніх інвестицій стало характерною рисою формування політики.

Звичайно, Південна Корея має ще один значний зв'язок з Азіатсько-Тихоокеанським регіоном, культурно, через добре відому «корейську хвилю» (hallyu). Виникнувши з популярної музики, пройшовши через телевізійні мильні опери та фільми, вона стала явищем, що охоплює корейську культуру в набагато ширшому сенсі, включаючи корейську їжу, звичаї та навіть традиційний одяг. Корейська хвиля виявилася не лише економічним поштовхом (у 2000 роках експорт корейської культурної продукції становив близько 1 мільярда доларів США, більшість з них до Азіатсько-Тихоокеанського регіону). У цьому процесі, Південна Корея «перетворилася з приймача на передавача культури».

Будучи четвертою економічною державою Азії, але суттєво поступаючись при цьому в економічній могутності своїм сусідам (Китаю та Японії), Республіка Корея навряд чи може претендувати на всеосяжне лідерство. Проте південнокорейський напрямок на помітну роль у регіональній та світовій економіці не позбавлені підстав. Корея як учасник міжнародного діалогу має вагомі аргументи на користь. Зокрема позиції провідного світового експортера ряду промислових товарів (електроніки, морських суден, автомобілів). Здатність продемонструвати азіатським партнерам те, що не можуть зробити ні Китай, ні АСЕАН, чим підвищується міжнародний авторитет Сеула та вибудовується довгострокова стратегія відповідального зростання.

У субрегіоні Північно-Східної Азії розвиваються торгово-економічні відносини між трьома провідними гравцями: Китаєм, Японією та Республікою Корея, що одночасно поєднується із зростанням напруги з проблемами політики й особливо з питань безпеки, пов'язаних з історичною пам'яттю про японський колоніальний період.

В Японії існує суперечка з Південною Кореєю навколо островів Токто (Такесіма) у Японському морі. При цьому Південна Корея відмовляє існування спору. Острови знаходяться під захистом південнокорейської берегової охорони з 1954 р. і вважаються Кореєю частиною «періоду трьох царств», що доводиться історичними документами. Японська окупація цих островів у 1905 р. вважається в Південній Кореї незаконною, як і колонізація всього півострова (1910–1945 рр.). Відповідно до позиції Токіо, ця територія була незавершена, коли Японська імперія проголосила її своєю. Незважаючи на відсутність в островах стратегічної, географічної та економічної значущості, суперечка стала причиною напруженості для зростаючих націоналістичних сил в об'єднаних країнах і розглядається в рамках більш масштабної проблеми історичних розбіжностей між Південною Кореєю та Японією.

Південна Корея є членом Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), АСЕАН, АСЕАН+3 (Японія, КНР, Корея) і Азіатсько-Тихоокеанської торгової угоди (АПТА).

АСЕАН і Республіка Корея вперше встановили відносини секторального діалогу в листопаді 1989 року. Південній Кореї було надано повний статус партнера по діалогу АСЕАН на 24-й зустрічі міністрів АСЕАН, яка відбулася в Куала-Лумпурі в липні 1991 року.

У 2017 році президент Кореї Мун Чже Ін оголосив про початок Нової південної політики. Загальною метою цієї політики є суттєве посилення партнерства між АСЕАН і РК на основі 3Р (люди, процвітання та мир), які відповідають трьом стовпам Співтовариства АСЕАН. На 21-му саміті АСЕАН-РК у 2020 році президент Мун оголосив про Нову південну політику плюс, оновлену версію Нової південної політики, що відображає зміни в глобальному та регіональному середовищі. А в 2021 році прийняли Спільну заяву про розвиток співробітництва АСЕАН і Південної Кореї заради орієнтованої на людей спільноти миру та процвітання.

Корея та АСЕАН є безцінними торговими партнерами одна для одної. 1 січня 2010 року набула чинності Угода про вільну торгівлю між АСЕАН і РК. У

2021 році обсяг торгівлі між АСЕАН і РК склав 176,5 млрд доларів США (рис 3.1). Крім того, АСЕАН є другим за величиною напрямком інвестицій у Південній Кореї, приплив прямих іноземних інвестицій з Південної Кореї досяг 9,77 мільярда доларів США у 2020 році та 6,15 мільярда доларів у 2021 році відповідно.

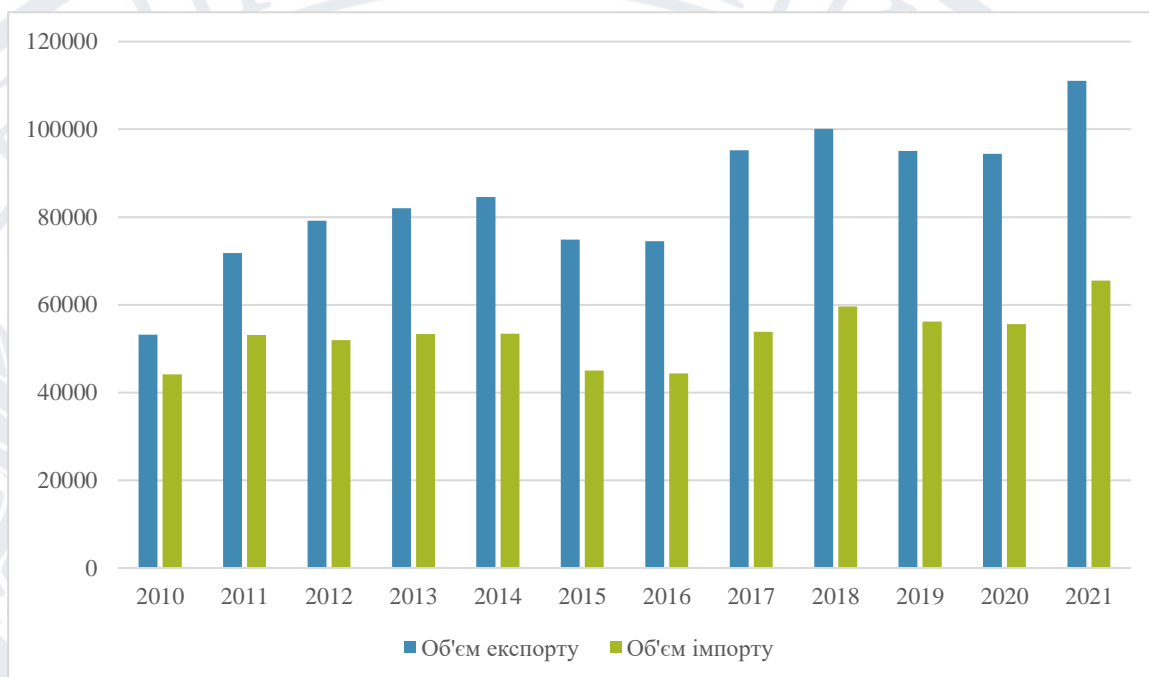

Рисунок 3.1 – Об'єм експорту та імпорту між РК та АСЕАН 2010-2021 рр.
тис. дол.

Джерело: складено автором на основі [2]

Після того, як Південна Корея стала партнером АСЕАН з діалогу, обсяги торгівлі з країнами АСЕАН почали стрімко зростати. Як видно на рисунку 3.1, показники торгівлі між Республікою Кореєю та АСЕАН залишаються майже на одному рівні. На даний момент АСЕАН один із ключових партнерів РК, поступаючись лише КНР та США.

У 2019 році Корея та АСЕАН започаткували Діалог між Генеральним секретарем АСЕАН та Асоціацією корейських палат АСЕАН як новий канал зв'язку з метою створення сприятливого середовища для бізнесу та інвестицій. Корея та АСЕАН також тісно співпрацюють у галузі інфраструктури та майбутніх галузей, наприклад, пов'язаних із цифровою та зеленою економікою.

Південна Корея також надає підтримку зусиллям АСЕАН щодо

скорочення розриву в розвитку та покращення інтеграції шляхом сприяння з'єднанню. Південна Корея допомагає АСЕАН впроваджувати Генеральний план взаємозв'язку АСЕАН (МРАС) та Ініціативу для програм інтеграції АСЕАН, проводячи різні програми, такі як Проект розвитку публічних даних АСЕАН, Професійно-технічна освіта та навчання (TVET) і Програма міжнародного співробітництва K-City Network. Крім того, Республіка Корея ініціювала проведення форуму з питань зв'язку з державами-членами АСЕАН.

У 1991 р. Республіка Корея стала повноправним діалоговим партнером АСЕАН, а в 1997 р. відбулися зустрічі лідерів РК та країн Південно-Східної Азії в рамках АСЕАН+3. Формування такого механізму було пов'язане із загальними спробами країн регіону подолати наслідки економічної кризи, яка завдала удару багатьом державам АТР. Згодом відносини між Асоціацією та Південною Кореєю отримали статус "всеосяжної співпраці та партнерства" (2004) та "стратегічного партнерства з метою миру та процвітання" (2010). Не можна не відзначити, що південнокорейський уряд використовує діалогові механізми, що склалися, для досягнення своїх цілей у врегулюванні ситуації на Корейському півострові.

Азіатсько-Тихоокеанська торгова угода (АРТА), яка раніше називалася Бангкокською угодою, була підписана в 1975 році за ініціативою Економічної та соціальної комісії ООН для Азії та Тихого океану. Це найстаріша угода про преференційну торгівлю між країнами, що розвиваються, Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Членами якої є Бангладеш, Китай, Індія, Лаоська НДР, Республіка Корея та Шрі-Ланка. АРТА спрямована на сприяння економічному розвитку шляхом прийняття взаємовигідних заходів лібералізації торгівлі, які сприятимуть розширенню внутрішньо-регіональної торгівлі та забезпечують економічну інтеграцію.

В кінці 2020 року п'ятнадцять країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону підписали історичну торговельну угоду, створивши найбільший в світі блок вільної торгівлі. Всебічне регіональне економічне партнерство (ВРЕП), знаменує собою перший випадок, коли країни Східної Азії, Китай, Японія і Південна

Корея уклали єдину торговельну угоду. Її уклали Китай, В'єтнам, Сінгапур, Індонезія, Малайзія, Таїланд, Філіппіни, М'янма, Бруней, Лаос, Камбоджа, Японія, Австралія, Південна Корея та Нова Зеландія. Перш за все, ВРЕП спрямована на створення нових торговельних та інвестиційних можливостей через єдині та зрозумілі правила для експортерів товарів. Поряд зі зменшенням мит, угода сприяє зниженню так званих нетарифних бар'єрів для торгівлі, зокрема, шляхом створення єдиних технічних, санітарних та фітосанітарних правил. Передбачають, що цей договір посилить економічну інтеграцію Азіатсько-Тихоокеанського регіону і протидію протекціоністським тенденціям.

Зацікавленість країни АСЕАН, Японії та Республіки Кореї у даній угоді полягає у виявленні стурбованості тим, що Китай прагне розширити свій вплив у регіоні, а тому прагнуть забезпечити певний баланс сил у регіоні між США та КНР для того, щоб стримати поширення впливу останньої.

Як зазначалося вище, економічні зв'язки Південної Кореї з Азіатсько-Тихоокеанським регіоном зростали, Південна Корея відіграла досить стриману роль у подальшому розвитку концепцій регіонального співробітництва. Прем'єр-міністр Австралії Боб Гоук використав свій візит до Сеула на початку 1989 року, щоб представити свою пропозицію щодо форуму Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС). Спираючись на попередні регіональні ініціативи та організації, АТЕС відзначив якісний зсув у рівні офіційної участі, оскільки він мав стати першою в історії регіональною міжурядовою організацією.

Південна Корея виявила ентузіазм, допомагаючи австралійцям лобювати його реалізацію та стала однією з 11 країн, які взяли участь в установчій зустрічі міністрів АТЕС пізніше того ж року. Участь в АТЕС мала три переваги для Південної Кореї. По-перше, це допомогло надати Південній Кореї політичну легітимність. По-друге, це дозволило Південній Кореї розвивати зв'язки з Китаєм, оскільки офіційні особи Південної Кореї спритно вели переговори з урядами Китаю, Тайваню та Гонконгу, щоб гарантувати приєднання кожної країни до АТЕС. По-третє, Південна Корея вважала, що вона може отримати

вплив на переговорах зі своїми великими торговими партнерами через асоціацію з іншими середніми або меншими націями.

Зараз АТЕС прагне досягти сталого та інклюзивного зростання, яке зменшує бар'єри, що заважають усім людям у регіоні користуватися перевагами економічного росту, і заохочує їх брати участь в економічній діяльності. Республіка поділяє і сприятиме реалізації цього процесу, беручи на себе лідерство в обговоренні актуальних питань, таких як цифрова економіка, підключення та інклюзія. Стимулювання співробітництва з країнами АТР дозволяють Південній Кореї розширити зовнішню торгівлю і в перспективі підвищити темпи економічного зростання. Як наслідок інтеграційних процесів здійснюється активна робота не лише щодо нарощування торгових показників, а й щодо здійснення таких форм співробітництва, які можуть призвести до її збільшення.

Проаналізуємо за допомогою проведення кореляційно-регресійного аналізу зв'язок витрат Південної Кореї на охорону здоров'я, освіту та інновації щодо росту ВВП.

Припущено, що такі фактори як витрати на охорону здоров'я (x_1), витрати на освіту (x_2), витрати на інновацію (x_3) можуть здійснювати вплив на результуючий показник, зокрема ВВП Південної Кореї (y). Введемо також позначення t - ознака часу ($t = 1$ для 2010 року і т.д.). В таблиці, що представлена в Додатку В висвітлено дані для аналізу.

Ступінь тісноти зв'язку між змінними $\bar{x}$ та $\bar{y}$ визначається за допомогою коефіцієнта кореляції за формулою:

$$r = \frac{\overline{xy} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{\sigma_x \cdot \sigma_y} \quad (3.1)$$

де σ_x та σ_y - середні квадратичні відхилення по X та Y , що обчислюються за формулами:

$$\sigma_x = \sqrt{\overline{X^2} - \bar{X}^2}, \quad (3.2)$$

$$\sigma_y = \sqrt{Y^2 - \bar{Y}^2}. \quad (3.3)$$

Для визначення коефіцієнтів кореляції застосуємо функцію “КОРЕЛ” в Microsoft Excel. Результати аналізу надано в наступній таблиці у вигляді матриці (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 - Матриця кореляційного аналізу рівня взаємного впливу змінних у та x1, x2, x3.

	t	y	x1	x2	x3
t	1,0000				
y	0,9569	1,0000			
x1	0,9795	0,9098	1,0000		
x2	0,7642	0,8186	0,7248	1,0000	
x3	0,9796	0,9831	0,9551	0,8284	1,0000

Джерело: розраховано автором за допомогою програмного забезпечення Microsoft Excel

Ми бачимо, що між часом та іншими ознаками існує дуже високий ступінь кореляції (за винятком ознаки x2), причому зв'язки прямі. Це дозволяє побудувати досить точні моделі лінійних трендів змінних у, x1 та x3. Що стосується ВВП (у) та інших змінних то і тут ступінь зв'язків сильна: найбільше на ВВП впливає змінна x3 (витрати на інновації), коефіцієнт кореляції 0,9831, тобто зв'язок майже функціональний; досить сильно на ВВП впливає змінна x1 (витрати на охорону здоров'я), коефіцієнт кореляції – 0,9091; найслабше, але досить сильно на ВВП впливає змінна x2 (витрати на освіту), коефіцієнт кореляції 0,8186.

Окрім того, слід сказати, що між змінними x1 та x3 існує дуже сильний прямий зв'язок, коефіцієнт кореляції 0,9551. Тобто ці змінні взаємозалежні (мультиколінеарні) і для дослідження впливу на ВВП достатньо лише однієї із них. Оберемо x3, як найбільш значиму.

Отже, рівняння лінійної регресії має наступний вигляд:

$$y = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 + a_3 x_3 \quad (3.4)$$

Необхідно для подальших розрахунків визначити коефіцієнти a_1, a_2 та a_3 . Дані коефіцієнти розраховано за допомогою функції «ЛИНЕЙН» в Microsoft Excel. Отже, за результатами рівняння має вигляд:

$$y = 14916,58 - 2,04796x_1 - 1,43784x_2 + 17,75404x_3 \quad (3.5)$$

Далі, підставивши коефіцієнти у рівняння, можемо отримати розрахункове значення залежної змінної y . Результати лінійної регресії представлено в наступній таблиці.

Таблиця 3.3 - Результати лінійної регресії

Рік	ВВП, млн. дол. у	Витрати на інновації, млн. дол., x_3	Урозах.
2010	23087,2	764,2	28484,2174
2011	25096,3	901	30912,97
2012	25466,8	980,5	32324,4162
2013	27182,7	1073,7	33979,0927
2014	29249,6	1193,4	36104,2513
2015	28732,2	1143,5	35218,3247
2016	29288,9	1168,6	35663,9511
2017	31616,8	1356,4	38998,1599
2018	33436,9	1511,4	41750,0361
2019	31902,4	1477,1	41141,0725
2020	31597,5	1519,8	41899,17
2021	34757,7	1692,7	44868,8435

Джерело: розраховано автором за допомогою програмного забезпечення Microsoft Excel

Для візуальної перевірки моделі нанесемо вхідні значення u та отримані в результаті розрахунків $u_{розах.}$ на графіки (рис. 3.2).

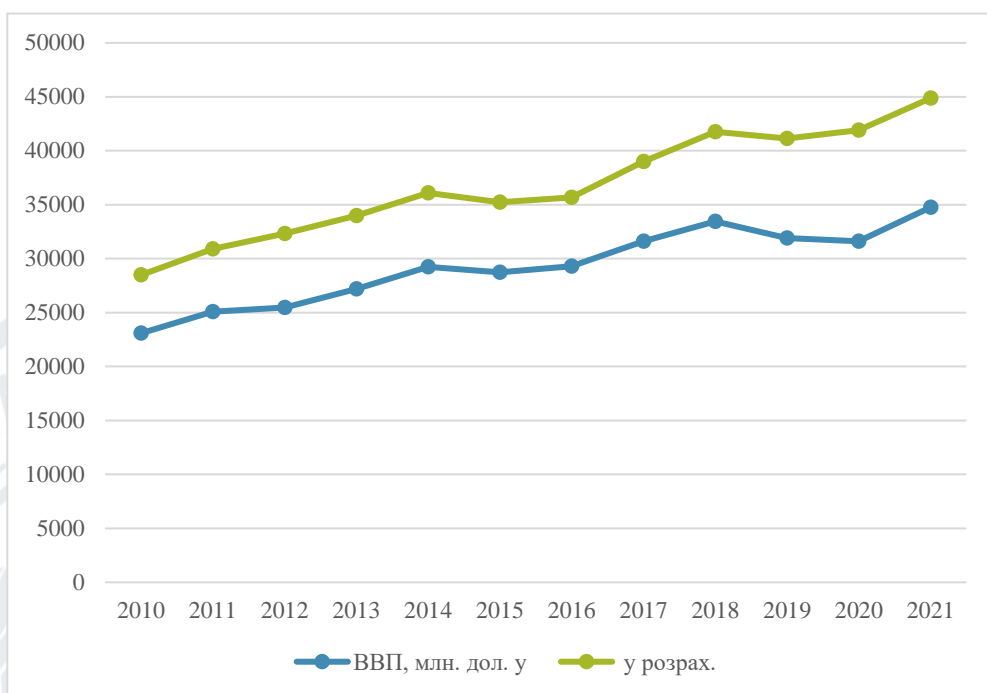

Рисунок 3.2 - Графічне зображення результатів моделі лінійної регресії

Джерело: розраховано автором за допомогою програмного забезпечення Microsoft Excel

Отримані результати інтерпретуємо наступним чином. Серед обраних факторів, які потенційно можуть впливати на ВВП Південної Кореї, найсуттєвіший вплив здійснюють витрати на інновації, зокрема фактор x_3 . Цю гіпотезу доведено за допомогою побудови економетричної моделі лінійної регресії, а також зображено це графічно.

Для розрахунку потенційного ВВП Південної Кореї за 2022-2026 рр. побудуємо лінійний тренд за формулою:

$$y = a + bx \quad (3.6)$$

Отже, рівняння має наступний вигляд:

$$y = 23128,57 + 947,0797x \quad (3.7)$$

Використавши модель для прогнозування маємо такі результати

представлені в (табл. 3.4.)

Таблиця 3.4 – Результати лінійного тренду

Рік	t	y
2022	13	35440,61
2023	14	36387,69
2024	15	37334,77
2025	16	38281,85
2026	17	39228,92

Джерело: розраховано автором за допомогою програмного забезпечення Microsoft Excel.

Отже, наприклад, в 2022 році ВВП Південної Кореї при збереженні попередніх тенденцій може прогнозуватися на рівні 35440,61 млн. дол. і т.д. Проведене дослідження свідчить, що всі три незалежні факторні змінні впливають на ВВП (результативну змінну). Найбільше на ВВП впливають витрати на інновації. Крім того існують дуже тісні зв'язки між факторними змінними. ВВП характеризує майже лінійну динаміку в часі, що дозволило побудувати модель лінійного тренду та прогнозувати його поведінку на 5 років наперед.

3.3 Перспективи та пріоритетні напрями співробітництва України з Південною Кореєю

Південна Корея пережила одну з найбільших економічних трансформацій за останні 60 років. Вона позиціонувала себе як економіка, заснована на сільському господарстві в 1960-х роках, на даний час вона являється найбільшою економікою в світі за обсягом валового внутрішнього продукту.

Південна Корея досягла швидкого зростання за короткий період. Країна демонструє глобальну конкурентоспроможність у різних сферах, таких як мобільні телефони, напівпровідники, автомобілі, хімічна промисловість і виробництво сталі. Останніми роками її культурний контент, зокрема музика,

ігри та мультфільми стають важливою галуззю, займаючи лідерство в корейській економіці [14].

Багато досліджень пояснюють структурну трансформацію Південної Кореї політичними реформами, спрямованими на відкриття країни для зовнішніх ринків. Експортно-орієнтована політика Південної Кореї є одним із найважливіших факторів її успіху. Два додаткові фактори, що сприяли збільшенню міжнародної торгівлі та індустріалізації в Південній Кореї: поліпшення бізнес-середовища та політика стимулювання інвестицій в інновації.

Історія економічного успіху Південної Кореї підтримується її здатністю адаптуватися до прискорених темпів глобальних змін. За роки змін вона стала четвертою за величиною економікою в Азії та 10-тою за розміром номінального валового внутрішнього продукту (ВВП). У 2020 році зростання ВВП Південної Кореї становило -1%, що пов'язано з пандемією коронавірусу. Однак південнокорейська економіка відновилася в 2021 році, зареєструвавши темпи зростання ВВП на 4,0%, що є найшвидшим темпом за 11 років, завдяки потужному експорту напівпровідників і автомобілів. Тому досвід економічної та соціальної модернізації Південної Кореї має вагомим значення для України.

Неймовірні змісти економічного зростання Південної Кореї за 2010-2021 рр. показано на (рис. 3.3.)

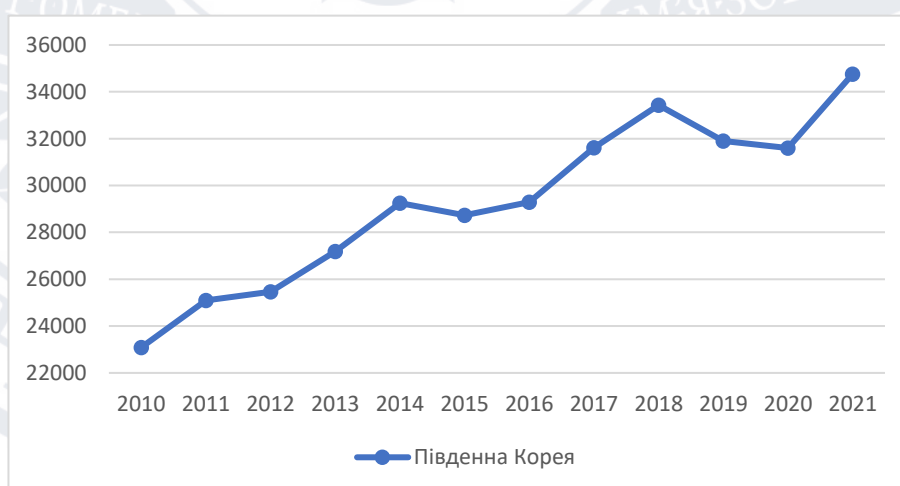

Рисунок. 3.3 - ВВП Республіки Корея на душу населення тис., дол.

Джерело: складно автором на основі [4].

Республіка Корея була серед перших країн, що визнали незалежність України у грудні 1991 р., а вже 10 лютого 1992 р. було підписано «Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Республікою Корея», у якому зафіксовано наміри наших країн стосовно розбудови повномасштабного співробітництва. Згідно з досягнутими домовленостями, з листопада 1992 р. в Києві діє Посольство Республіки Корея, а в жовтні 1997 р. в Сеулі розпочало свою діяльність Посольство України [15].

Основними суб'єктами національної інноваційної системи Південної Кореї є великі національні компанії, малі та середні підприємства, державні науково-дослідні інститути, навчальні заклади тощо. Домінуюча роль в економічному розвитку Південної Кореї належить великим компаніям – чеболам [13]. Вони являють собою групу односімейних підприємств, які перебувають під одноосібним адміністративним і фінансовим контролем. Принцип спадкової передачі влади забезпечує стабільність їх розвитку.

Діяльність чеболів проявляється у високотехнологічних секторах економіки (інформаційні, технологічні, електроніка, суднобудування та ін.). Також варто відзначити той факт, що корейські компанії здійснюють передові дослідження і розробки в галузі нанотехнологій і біотехнологій. Це такі відомі корейські бренди, як «LG», «Hyundai» і «Samsung». Останній володіє компаніями, що працюють у сферах: харчової промисловості, суднобудування, страхування, інфраструктури, туризму, реклами, фінансових послуг тощо.

Завдяки успішному розвитку підприємств країна швидко перетворилася на індустріальну державу, орієнтовану на експорт продукції. Наприклад, «Самсунг» допоміг створити інноваційний кластер у сфері мобільних телекомунікацій. Майже половина всіх продажів у Південній Кореї припадає на великі підприємства. Найбільші з них «Samsung» (електроніка, машинобудування, суднобудування, будівництво); Hyundai (електроніка, машинобудування, суднобудування, будівництво); LG (електроніка, машинобудування); SK (хімічна промисловість, телекомунікації, машинобудування); Hyundai motors (автомобільний); Pohang Iron and Steel (металургія); Lotte (торгівля, легка

промисловість, послуги, телекомунікації); Kumho (хімічна промисловість, будівництво, транспорт); і Hanhwa (хімічна промисловість, телекомунікації).

Вони активно реалізують стратегію проникнення в нові ринкові ніші через розвиток корпоративних дослідницьких центрів, активну співпрацю з науково-дослідними інститутами, іншими вибоїнами, малими та середніми компаніями.

Звичайно, не всі особливості функціонування чеболів можуть бути ефективними для української економіки. Однак деякі специфічні характеристики можуть сприяти підвищенню ефективності діяльності підприємств, зокрема:

- масове виробництво (у випадку великомасштабного виробництва ціна кінцевого виробництва значно нижча, оскільки співвідношення витрат на виробництво і розробку до обсягу виробництва зменшується);

- технологічний комплекс (виробництво інноваційного продукту вимагає поєднання декількох технологій, і якщо в компанію входять підрозділи, що займаються розробками в різних сферах, то витрати на придбання обладнання або комплектуючих істотно знижуються, оскільки вони купуються за собівартістю);

- вертикально інтегрована структура (забезпечує швидкість виробництва, незмінність і взаємовигідність для дочірніх компаній);

- дизайн (окрім якості, увага приділяється просуванню бренду, просуванню товару, створенню унікального дизайну).

Крім чеболів, в Південній Кореї працюють малі та середні підприємства. На цих підприємствах зосереджено 87,5% зайнятого населення країни. Малі та середні підприємства Південної Кореї заохочуються до інновацій через застосування:

- податкових пільг для розвитку малих підприємств (надається податковий кредит на дослідження та розробки; виплачуються пільги на сплату податків із заробітної плати працівникам малих інноваційних підприємств);

- механізм співфінансування досліджень і розробок;
- механізм фінансування стартап діяльності через фонди;
- конкурентний механізм державних закупівель;

- механізм державно-приватного партнерства (щорічно держава витрачає на програми близько 5 053 050 євро);
- мережі розвитку кластерів;
- накопичення та патентування результатів інтелектуальної діяльності з метою їх використання у вітчизняному виробництві.

В Південній Кореї створено багатовекторну систему підтримки венчурного капіталу, яка за складністю підходу до венчурного капіталу не поступається розвиненим країнам. Венчурні продажі досягають 15% ВВП. Зараз корейські підприємства венчурного капіталу орієнтовані на діяльність у двох напрямках: інноваційному та ринково-орієнтованому.

Це означає, що, з одного боку, вони втілюють у життя вимоги ринку (виробництво високотехнологічних товарів), а з іншого - здійснюють наукоємну діяльність (розробка технологій, накопичення нових ідей). Таким чином, можна сказати, що корейський венчурний бізнес є синтезом малого бізнесу та високотехнологічного підприємства.

Підхід у оборонних реформах Південної Кореї ґрунтується на основі кількох факторів, включаючи зміни в загрозах, внутрішні справи, нові технології, інноваційні стратегії, погляди керівництва та випадки невдач. Збройні сили Республіки Корея зосереджувалися на військовій модернізації, зокрема на отриманні, розміщенні та підтримці сучасної зброї. У 1990 році Південна Корея перейшла від акценту на модернізацію до реформ, зосереджених на навчанні, лідерстві, дослідженнях і розробках. Дискусії щодо військових реформ в Україні тривають донині, вказуючи на те, що дотеперішні реформи не принесли достатніх результатів, тому актуальним могла б бути оцінка та дослідження ефективності реформування РК для часткового перейняття досвіду.

Особливий інтерес для України становить Республіка Корея, адже за геополітичними параметрами Україна та Республіка Корея є опорними державами - для Східної Європи та Східної Азії відповідно, - які мають стратегічні активи військової, економічної сили, які становлять стратегічний інтерес для світу. Також РК пододала шлях до відновлення після руйнації

внаслідок війни, боротьби з корупцією та бідністю, побудувавши промислово розвинену та інноваційну економіку за короткий період часу. Сьогодні Україна стикається зі схожими проблемами, що ще раз доводить корисність південнокорейського досвіду.

Зеленський зазначив, що Південна Корея також зазнала вторгнення Північної Кореї під час Корейської війни. Ця історична паралель резонує з південно корейцями, залучення підтримки РК є важливим.

Хоча міжнародне співтовариство охоплене глибоким відчуттям заклопотаності, у Сеулі панує настрій апатії, що межує з безтурботністю. Коли президент України Володимир Зеленський виступав із віртуальним зверненням до законодавчого органу Південної Кореї в аудиторії бібліотеки Національної асамблеї 11 квітня, була присутня лише одна п'ята з 300 депутатів. Це різко контрастує зі зверненнями Володимира Зеленського до законодавців у Сполучених Штатах, Японії, Великій Британії, Німеччині, Франції, а також у Європейському парламенті, де не було жодного вільного місця, і президенту України Володимир Зеленському аплодували стоячи. Іноземні ЗМІ з іронією відзначали, що південно корейці, які пережили війну лише 70 років тому, тепер, схоже, набагато більше зацікавлені в падінні цін на російські товари, ніж у жахах війни в Україні. Для багатьох корейців суцільна серйозність російського вторгнення не відразу відчутна. Для подальшої співпраці РК повинна активно підтримувати введенні санкцій проти Росії за її дії в Україні. Як відповідальний член міжнародного співтовариства, Південна Корея не може залишатися стороннім спостерігачем імперіалістичної поведінки Росії.

Важко передбачити, як може розвиватися геополітичний шторм, викликаний вторгненням Росії в Україну. Безперечно те, що міжнародний порядок не буде колишнім, і ця зміна матиме значні наслідки для Південної Кореї.

Південна Корея завжди розглядала Україну як стратегічного партнера двосторонньої співпраці, на що вплинула схожість інтересів та потенціал їх реалізації. Для України РК є насамперед важливим торговим партнером.

Перспективи подальшої співпраці повинні орієнтуватись на глобальність, розширенні партнерства на Євразійському континенті і не тільки. Слід дотримуватись тенденцій щодо кліматичних змін, продовольстві, енергетиці та інноваційних технологій.

В Україні функціонує Samsung Research and Development Institute Ukraine (SR Ukraine) з 2009 року. Команда дослідників та розробників, що налічує понад 600 висококваліфікованих українських фахівців фокусується на технології майбутнього у таких галузях: кібербезпека, штучний інтелект із застосуванням до захисту інформації, покращення взаємодії людини з пристроями, віртуальної та доповненої реальності, нових типів мультимедійного контенту і "зелених" технологій.

Завдяки даному двосторонньому співробітництву фахівці мають широке коло можливостей для професійного та кар'єрного зростання. При цьому, надаються усім рівні можливості незалежно від статі, віку, національності чи релігії. У рамках промислово-освітньої співпраці та діяльності SR Ukraine позитивно співпрацює з місцевими університетами та школами та створює висококваліфікований рівень освітньої діяльності, інвестування в майбутнє ІТ-сфери в Україні.

Корейська корпорація LLC Posco Daewoo Ukraine стала однією з головних гравців на ринку експорту українського зерна в країни Азії та Близького Сходу [16]. Після декількох місяців перерви своєї діяльності внаслідок повномасштабного вторгнення РФ в Україні, компанія частково відновила роботу. Posco Daewoo здійснили транспортування зерна автомобільним транспортом, через заблокування чорноморських портів. Також компанія заявила про свої наміри зміцнення ланцюжка створення вартості. Для збільшення своєї значимості на світовому ринку хочуть об'єднати переробку, зберігання, транспортування та сільське господарство.

Офіційний дистриб'ютор «Hyundai Motor Company» успішно працює а території України, надаючи високий рівень обслуговування клієнтів по всій країні. «Hyundai Motor Company» глибоко стурбована ситуацією в Україні.

Південнокорейський автовиробник призупинила поставки автомобілів на російський ринок.

Отже, в рамках діяльності двостороннього партнерства основними напрямками української зовнішньої політики мають стати інвестиційна та торговельно-економічна сфери. Використання можливостей Південної Кореї слугує поштовхом для модернізації економіки України.

Широкомасштабне вторгнення Росії в Україну з 24 лютого 2022 року відобразилось на рівні ділової активності та інвестиційного середовища. Показник Індексу інвестиційної привабливості України за поточний рік через впав. При цьому, попри війну, 91% компаній асоціації планують продовжувати працювати на ринку України, а 55% збираються інвестувати в Україну навіть у воєнний час.

Важливим є і залучення інвестицій РК в економіку України. Вона може стати стратегічним партнером України у сферах інфраструктури, енергетики, фінансів, сільського господарства, будівництва, інформаційно-комунікаційних технологій.

Висновки до розділу 3

Південна Корея відома своїм вражаючим зростанням від однієї з найбідніших країн світу до розвиненої країни з високим рівнем доходу лише за одне покоління. Не маючи жодних природних ресурсів і постійно страждаючи від перенаселення на своїй невеликій території, що стримувало його подальше зростання і формування великого внутрішнього споживчого ринку, Південна Корея адаптувала економічну стратегію орієнтовану на експорт, щоб стимулювати економіку. Структурна трансформація пояснюється політичними реформами, спрямованими на відкриття країни для зовнішніх ринків. Експорто орієнтована політика Південної Кореї є одним із найважливіших факторів її успіху. Двома іншими важливими факторами, які сприяли збільшенню міжнародної торгівлі та індустріалізації в Південній Кореї, є: поліпшення бізнес-

середовища та політика стимулювання інвестицій в інновації.

Азіатсько-Тихоокеанський регіон має потенціал стати двигуном глобального економічного зростання у 21 столітті. Розглядаючи регіональне економічне співробітництво, варто відзначити, що Корея відіграла певну роль у створенні АТЕС у 1989 році та АСЕАН+3. Після фінансової кризи 1997 країни були вимушені прагнути до більшої кооперації, а це добре відбилося на зовнішній політиці країни. Розвиток економічного співробітництва Південної Кореї з країнами АСЕАН є проявом поглиблення диверсифікації її торгівлі та інвестицій. Південна Корея намагається зменшити залежність від своїх головних економічних партнерів – Китаю, Японії та США, після великої напруги в торгівлі в останні роки. Країни АСЕАН є привабливими та перспективними ринками, а також привабливими місцями для інвестицій для південнокорейських компаній, також завдяки нижчій вартості робочої сили.

З моменту встановлення дипломатичних відносин Південна Корея та Україна постійно розширюють економічну співпрацю для досягнення спільних інтересів у різних сферах. Крім того, було привернуто увагу до сільського господарства, природних ресурсів, транспортної інфраструктури, ІТ тощо як до нових перспективних сфер співпраці. Між Республікою Корея та Україною було багато плодів активних політичних, економічних і культурних обмінів. Впевнена, що це значною мірою сприяло виведенню українсько-корейських відносин на новий рівень.

ВИСНОВКИ

Регіональне співробітництво та інтеграція описує процес, у якому сусідні економіки розширюють зв'язки та координують політику одна одної для досягнення спільних цілей. Прогрес у цьому відношенні мав вирішальне значення для покращення економічного зростання, фінансової стабільності та соціальної інтеграції, а також був важливим для подолання бідності та посилення інституційної стабільності. Глибша регіональна інтеграція може полегшити доступ до ринків, покращити розподіл ресурсів і регіональну продуктивність, одночасно сприяючи досягненню інших цілей, таких як політична стабільність і більша безпека. АТР зробив значні кроки на шляху до регіональної інтеграції завдяки торговим та інвестиційним мережам, пов'язаним із глобальними ланцюгами поставок.

Таким чином, з'явилися ініціативи щодо вдосконалення вимірювання та охоплення дедалі складніших аспектів регіональної співпраці та інтеграції. Традиційні підходи були спрямовані на охоплення регіональної інтеграції в таких сферах, як торгівля, прямі іноземні інвестиції, фінансова інтеграція, міграція, а також інституційна та соціальна інтеграція. Останніми роками регіональна інтеграція також стала домінуючою в інших сферах політики, включаючи цифровізацію, безпеку охорони здоров'я та екологічну політику. У міру розширення цифрового зв'язку та інфраструктури потенційні переваги та наслідки для Азіатсько-Тихоокеанського регіону зростають.

Азіатсько-Тихоокеанському співробітництву сприяють головним чином субрегіональні групи, зокрема АСЕАН, а також Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС). Тривале та високе економічне зростання в регіоні також призвело до інших угод про співпрацю, таких як АСЕАН+3.

Пандемія корона вірусної хвороби (COVID-19) серйозно вплинула на систему охорони здоров'я та економіку в усьому світі. Це серйозно порушило транскордонну торгівлю та економічну діяльність АТР. Тим не менш, Азіатсько-Тихоокеанський регіон отримав величезну користь від відкритої торгівлі та

інвестицій, оскільки стратегія зростання регіону, орієнтована на експорт, і привабливість для прямих іноземних інвестицій (ПІІ) позбавили мільйони людей від бідності. Триваюча пандемія також підкреслює переваги швидкого технологічного прогресу, цифровізації та збільшення торгівлі послугами для ще більшого з'єднання світової економіки та створення нових форм глобальних зв'язків. Інтенсифікація цих структурних змін може стати основою надійного, стійкого та сталого економічного відновлення.

Майбутня співпраця в регіоні повинна враховувати три важливі питання. По-перше, оскільки рівні розвитку та участі в різних заходах субрегіонального співробітництва в регіоні дуже відрізняються, аспект розвитку регіонального співробітництва пріоритетний. По-друге, регіон повинен звернути увагу на ідею виходу за межі субрегіонів. Щоб збільшити позитивні зовнішні ефекти співпраці, всі заходи субрегіонального співробітництва мають бути взаємопов'язані, тому Економічна і соціальна комісія для Азії і Тихого океану може відігравати важливу роль у сприянні цьому. По-третє, процес інтеграції має бути орієнтованим назовні, зміцнюючи багатосторонній процес через співпрацю з іншими країнами та регіонами за межами Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Вторгнення Росії в Україну посилює геополітичну та економічну невизначеність. Економічні санкції, запроваджені проти Росії, призвели до стрімкого зростання цін на нафту та газ, що поставило під загрозу відновлення світової економіки. Вторгнення в Україну посилює напруженість між США та Росією. Китай мовчазно підтримує Росію, і ця позиція посилює напруженість між Китаєм і США та вплине на геополітичний баланс Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. United Nations Conference on Trade and Development. URL: https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLanguage=en (дата звернення: 22.10.2022).
2. World Trade Organization URL: <https://www.wto.org/> (дата звернення: 15.11.2022).
3. Офіційний веб-сайт ASEAN URL: <https://www.aseanstats.org/> (дата звернення 27.10.2022).
4. The World bank data URL: <https://data.worldbank.org/indicator> (дата звернення 11.11.2022).
5. Developing Indicators for Regional Economic Integration and Cooperation URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28507/wp33-developing-indicators-rei.pdf> (дата звернення: 01.10.2022).
6. Офіційний веб-сайт АПЕС URL: <https://www.apec.org/> (дата звернення 11.10.2021)
7. Т. Д. Ковтун., Д. С. Соколан. Розвиток міжнародної економічної інтеграції в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні: фактори, особливості та сучасний стан. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2016. Вип. 90. С. 157-158.
8. О. В. Шевчук, Л. А. Вовчук, І. С. Погорелова. Зовнішня політика країн АТР (1945-2000-і рр.): навч. посіб. Миколаїв, 2016. 292 с.
9. Ткаченко О.А. Економічні особливості міжнародної регіональної інтеграції. *Вісник Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*. 2016. Вип.11 С. 113-116.
10. С.В. Федонюк. Основні теоретичні положення європейської економічної інтеграції: навч. посіб. Луцьк, 2011. 325 с.
11. І. Ю. Матюшенко, С. В. Беренда, В. В. Резніков. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навч. посіб. 2015. 504 с.
12. Leonid L. Kistersky., Vasyl Ye. Marmazov., Igor S. Piliaiev. Prospects for

the East-West Civilizational Convergence: Confucian Tradition Democracy in the Republic of Korea: monograph. Prague: Coretex CZ SE. 2021, 246 p.

13. Кістерський Л., Мармазов В, Піляєв І.. Диво на річці Ханган .Чим цікавий досвід Республіки Корея для України. Газета «День». Київ 2021. С.10.

14. Kistersky L.; Marmazov V.; & Piliaiev I. Modernization of South Korea: Origins, Achievements, and the Experience for Ukraine. Economy of Ukraine, 2021, N 9, pp.41-60.

15. Ministry of Foreign Affairs [URL: https://mfa.gov.ua/en/embassies/koreya](https://mfa.gov.ua/en/embassies/koreya) (дата звернення 26.11.2022)

16. Кістерський Л.Л., Орехова Т.В. Україна – Південна Корея: Потенціал економічної кооперації. Економіка і організація управління. 2022. № 2 (46). С. 32-44.

17. О. М. Кузь, Ю. І. Потоцька, І. В. Застава. Теорія та історія європейської інтеграції: навч.посіб. Харків, 2020. 182 с.

18. Кононенко Ю. С., Лубко І. М. Європейський Союз: загальна інформація, організаційна структура, правова система : словник-довідник для студ. вищ. навч.закл. Черкаси. 2019. 290 с.

19. Л. В. Курах. Поняття та види міжнародної інтеграції: теоретико-правовий аналіз. *Держава та регіони*. Запоріжжя, 2020. Том 2. № 4 (79). С. 11-16.

20. Резнічук М.С. Теоретичні засади економічної інтеграції. *Журнал європейського і порівняльного права*. Київ, 2018. С. 57-66.

21. Назаров М.І. Сучасний стан інтеграційних процесів у світі. *Економіка і суспільство*. Мукачеве, 2018. № 18. С. 57-65.

22. Я.В. Дербеньова. Особливості формування зон вільної торгівлі у ХХ та ХХІ столітті. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. Вип. 22. С. 24-27.

23. В.О. Петухова. Теоретичні засади дослідження митних союзів як досконалої форми зони вільної торгівлі у контексті міжкраїнної взаємодії. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2016. Вип.5. С. 54-57.

24. Мариніна С.В. Сутність, проблеми та перспективи розвитку форм міжнародної економічної інтеграції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. Київ, 2014. №5-6 (76-77). С. 40-47.

25. Юр'єва П.Б. Генезис форм міжнародної економічної інтеграції та їх класифікація. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. Херсон, 2020. Вип. 3. №59. С. 29-33.

26. Шульга М. Підходи та позиції у дослідженні сучасних політичних євроінтеграційних процесів. *Український науковий журнал "ОСВІТА РЕГІОНУ"*. Вінниця, 2012. № 2. 132 с.

27. Заяць О.І. Міжнародна економічна інтеграція як передумова трансформації глобальної конкурентної сили. *Вісник Ужгородського національного університету*. 2020. №51. С. 26-30.

28. Мазурок П.П. Концептуальні основи сучасних інтеграційних процесів в умовах глобалізації світової економіки. *Вісник КНЕУ*. 2019. №1. С.3-8.

29. Приходько І.В. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції. *Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка"*. Тернопіль, 2015. Том 19. № 1. С. 91-100.

30. Є. О. Павлюк. Інтеграційні процеси в економіці: сутність та переваги. *Вісник Аграрної науки Причорномор'я*. 2013. Вип.1 . № 71. С. 90-96.

31. Сищук А. А. Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин. Праці XIII науково-практичної конференції молодих вчених (Харків, 30 березня 2018). Харків, 2018. 316 с.

32. Назаров М.І., Макаренко О.Я. Сучасний стан інтеграційних процесів у світі. *Вісник Національного університету державної фіскальної служби України*. 2018. №18. С. 57-66.

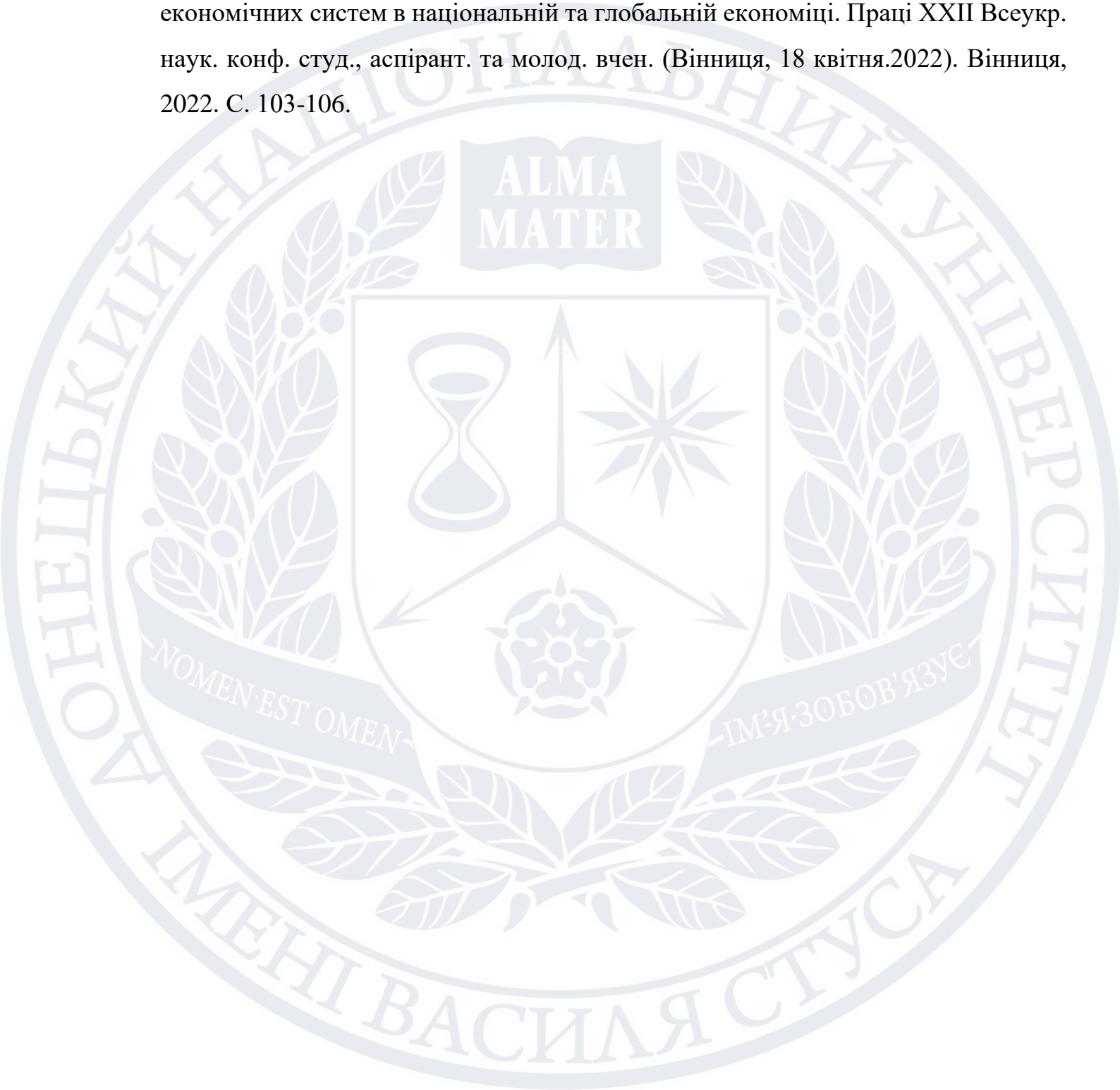
33. Офіційний веб-сайт ESCAP URL: <https://www.unescap.org/> (дата звернення 12.10.2022).

34. Офіційний веб-сайт The Pacific Community URL: <https://www.spc.int/> (дата звернення 12.10.2022).

35. Офіційний веб-сайт Asian Development Bank URL: <https://www.adb.org/> (дата звернення 13.10.2022)
36. Union of International Associations URL: <https://uia.org/s/or/en/1100019132> (дата звернення 20.10.2022).
37. Pacific economic cooperation council URL: <https://www.pecc.org/> (дата звернення 20.10.2022).
38. Концепція «співтовариства безпеки» АСЕАН як геополітична модель національної безпеки. URL: <http://vmv.kymu.edu.ua/series/vipusk4/18.pdf> (дата звернення 20.10.2022).
39. THE ASEAN DECLARATION (BANGKOK DECLARATION) URL: <https://agreement.asean.org/media/download/20140117154159.pdf> (дата звернення 21.10.2022).
40. Радзівська С.О. АСЕАН як приклад успішного ринкового регулювання міжнародного науково-технічного співробітництва. Праці XIV Всеукраїнської наук.-практ. Конф., (Київ, 15-16 березн. 2018) Київ, 2018. С. 79.
41. Дзера М.М., Пасічний Р.Я. Економічні особливості розвитку АТР. *Вісник Львівського Національного Університету*. 2018. № 1. С. 5-9.
42. Єрмолаєв А.В., Клименко І.В., Жаліло Я.А., Пелагеша Н.Є. Специфіка та розвиток інтеграційних процесів у Східній Азії в XXI ст. Київ, 2017. С. 38-47.
43. Офіційний веб-сайт АПЕС URL: <https://www.apec.org/> (дата звернення 11.11.2022).
44. Мароха В.В. Сучасні проблеми та перспективи АСЕАН: наук.-практ. посіб. Київ, 2016. 459 с.
45. Рамазанівна Ж.В. Японія та Азіатсько-Тихоокеанський регіон: проблеми та перспективи співробітництва. *Вісник МТУ України*. 2018. № 2. С. 78-87.
46. Кожемяченко О.О., Явтушенко О.С. США – КНР: суперництво у Південно-Східній Азії загострюється. Київ, 2017. Кн.6. С. 158-70.
47. АТЕС vs АСЕАН: генезис, еволюція, перспективи розвитку URL: <https://unctad.org/statistics> (дата звернення 12.10.2022)

48. Єрмолаєв А. В., Клименко І. В. Міжнародна економічна інтеграція. НІСД. Київ, 2016. С.62-70.

49. Савченко М.В. Герасименко В.О. Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці. Праці XXII Всеукр. наук. конф. студ., аспірант. та молод. вчен. (Вінниця, 18 квітня.2022). Вінниця, 2022. С. 103-106.

ДОДАТОК А

Основні інтеграційні структури в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та сфери їх діяльності

Організація, дата установи	Країни-члени	Основні напрямки діяльності	Головні ініціативи
1	2	3	4
Асоціація країн Південно-Східної Азії (ASEAN), 1967	Бруней, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, М'янма, Сінгапур, Тайланд, Філіппіни	Економічна кооперація; торгівля, інвестиції; регіональна безпека; культурна взаємодія	Спільнота безпеки; Економічне співтовариство; Зона вільної торгівлі
Форум «Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво» (APEC), 1989	Австралія, Бруней, В'єтнам, Гонконг, Канада, Китайська народна республіка (КНР), Індонезія, Малайзія, Мексика, Нова Зеландія, Папуа – Нова Гвінея, Перу, Росія, Сінгапур, США, Тайланд, Тайвань, Чилі, Філіппіни, Південна Корея, Японія	Підтримка бізнесу; економічна та Технічна кооперація; Торгова, інвестиційна лібералізація	Богорські цілі; Вільна торгівля та інвестиції; Декларація з проблем зміни клімату, енергетичної безпеки та «чистого розвитку»
Форум «Азія – Європа» (ASEM), 1996	Країни – члени АСЕАН, Секретаріат АСЕАН, країни – члени Європейського союзу, Європейська комісія, Індія, Монголія, Пакистан, Японія, Китай, Республіка Корея	Розвиток культури; фінансові та соціальні реформи; торгівлі, інвестиційні бар'єри; політичні питання	Рамкове співробітництво Азія – Європа; Фонд «Азія – Європа»
АСЕАН+3 (ASEAN+3, АРТ), 1997	Країни – члени АСЕАН, Японія, Китай, Республіка Корея	Фінанси; макроекономіка	Перегляд фінансово-економічної політики;
Діалог з співпраці в Азії (Asia Cooperation Dialogue, ACD), 2002	Бангладеш, Бахрейн, Бруней, Бутан, В'єтнам, Індія, Індонезія, Іран, Казахстан, Камбоджа, Катар, Китай, Кувейт, Киргизія, Лаос, Малайзія, Монголія, М'янма, ОАЕ, Оман, Пакистан, Росія, Саудівська Аравія, Сінгапур, Південна Корея, Японія, Тайланд, Узбекистан, Шрі-Ланка, Філіппіни.	Торгівля та інвестиції, технології, туризм, валюта та фінанси, енергетика, сільське господарство, здоров'я та освіта, політичні питання	Щорічні зустрічі на рівні міністрів; 19 проектів у різних сферах, що передбачають співробітництво країн-членів
Східноазіатський саміт (EAS), 2005	Країни – члени АСЕАН, Австралія, Індія, Китай, Південна Корея, Нова Зеландія, Росія, США, Японія	Економічне співтовариство, енергетика та навколишнє середовище, торгівля та фінанси	Декларація з проблемами зміни клімату, енергетиці та довкілля; Декларація про енергетичної безпеки в Східної Азії

Джерело: складено автором на основі [5].

ДОДАТОК Б

Порівняльна характеристика АСЕАН та АТЕС

	АСЕАН	АТЕС
1	2	3
1. Заснування	8 серпня 1967 рік	6 листопада 1989 рік
2. Штаб-квартира	Джакарта	Сінгапур
3. Кількість учасників	10	21
4. Принципи	Закритий регіоналізм	Відкритий регіоналізм
5. Причини створення	- протидія впливу комунізму та недовіра до провідних іноземних держав; - прагнення до економічного розвитку	- необхідність підвищення ефективності економічного співробітництва у Тихо-океанському регіоні; - жорсткі протекційні бар'єри в Східній Азії
6. Цілі і задачі	- прискорення економічного розвитку, соціального та культурного прогресу; - розширення активної співпраці та взаємодопомоги в галузі економіки, науки, техніки та підготовки кадрів; - зміцнення миру та регіональної стабільності, співпраця з іншими міжнародними організаціями	- створення системи вільної та відкритої торгівлі; - створення ліберального інвестиційного режиму; - встановлення технічних стандартів та сертифікації; - митна гармонізація; - розвиток сировинних галузей, транспорту, енергетики, малого бізнесу
7. Підписані угоди, плани, програми	- Статут АСЕАН (2007 рік); - Створення Зони вільної торгівлі; (АФТА), рамкової угоди про Зону Інвестицій (АІА), схеми Промислового співробітництва (АІКО); - План створення Економічного Суспільства	- не має статуту; - Манільська програма дій; - затвердження «Програми АТЕС із спрощення торгових процедур»
8. Проблеми	- порівняно низький рівень економічного розвитку країн; - низький рівень економічної взаємодоповнюваності та однотипності товарної структури експорту	- протиріччя з приводу організаційної структури; - розбіжності між тими, хто розвивається і розвиненими країнами щодо лібералізації зовнішньої торгівлі

Джерело: складено автором на основі [7].

ДОДАТОК В

Аналітичний матеріал для побудови моделі лінійної регресії

Рік	ВВП, млн. дол., у	Витрати на охорону здоров'я млн. дол., х1	Витрати на освіту, млн. дол., х2	Витрати на інновації, млн. дол., х3
1	2	3	4	5
2010	23087,2	1878,1	1089,7	764,2
2011	25096,3	1966,7	1219,7	901
2012	25466,8	2071,5	1298,8	980,5
2013	27182,7	2129,2	1427,1	1073,7
2014	29249,6	2233,2	1541,5	1193,4
2015	28732,2	2491,7	1508,4	1143,5
2016	29288,9	2664,7	1268,2	1168,6
2017	31616,8	2802,4	1369	1356,4
2018	33436,9	3078,8	1491,29	1511,4
2019	31902,4	3277,2	1489,8	1477,1
2020	31597,5	3582,3	1491,4	1519,8
2021	34757,7	3913,7	1713,6	1692,7

Джерело: складено автором на основі [4].